MARIN PREDA

Tinereţea lui Moromete

Piesă în două acte
(nouă tablouri)

PERSONAJELE
(în ordinea intrării în scenă)

ILIE MOROMETE
CATRINA
ILINCA
ARISTIŢA
ACTIVISTUL DE SERVICIU NICULAE
TOVARĂŞUL PRIM
ALBOAICA
ALBEI
CATRINA ALBOAICII
SANDE
CÂRSTACHE AL LUI DUMITRACHE
NAE CISMARU
COSTACHE AL JOACHII
GIUGUDEL
MATEI DIMIR
VASILE AL MOAŞII
STAN
OMUL DIN COTIGEOAIA
GHEORGHE
OMUL DE LA TELEFON
ISOSICĂ
PLOTOAGĂ
PAZNICUL DE LA ARIE
PLUTONIERUL MOISE
NĂSTASE RADULESCU
DAN
FICA
RĂDIŢA
FICA-FETIŢĂ
SOLDATUL DE LA SILOZ
ŢUGURLAN
UN LĂUTAR
AVIATORUL

ŢĂRANI, FEMEI, FLĂCĂI, FETE, UN INDIVID CARE TRAGE CU URECHEA

Nota redacţiei

Textul tui Marin Preda, pe care îl publicăm în paginile următoare, nu era destinat, în primul rând, unei prompte tipăriri, ci unei foarte apropiate reprezentări (cu această dramatizare avea să se deschidă, desigur, stagiunea viitoare a Teatrului Naţional). Unele împrejurări — printre care aceea că diferiţi pasionaţi ai prozelor sale luaseră iniţiativa dramatizării unui episod sau altul al faimoasei vieţi a Moromeţilor — dar, în egală măsură, insistenţele câtorva prieteni şi admiratori — printre aceştia, cu deosebire, Radu Beligan, care a văzut, întotdeauna, în Ilie Moromete un personaj cu extraordinare virtuţi dramatice —, l-au determinat să se pună pe lucru, de îndată ce a încheiat Cel mai iubit dintre pământeni. *De aci, se poate vedea, încă o dată, în ce cumplită măsură, munca lui Marin Preda era fără răgaz, fără pauză: „odihna războinicului" nu putea veni decât odată cu moartea. În ultimele săptămâni ale vieţii, ajunsese în faza definitivării, şi, pe drept, promisese dramatizarea sa Teatrului Naţional, împreună cu ai cărui reprezentanţi, literari şi artistici, revedea pagină cu pagină, în vederea pregătirii spectacolului. Dar, să aştearnă un* exequatur, pe *acest text, nu a mai ajuns. Aşadar, cântecul de lebădă — pe care soarta l-a gâtuit la ultimele note — al marelui romancier, a fost un text dramatic...*

Publicăm Tinereţea lui Moromete, *pe ale cărei ultime revizii s-a prăbuşit condeiul lui Marin Preda, cu un sentiment în care emoţia se împleteşte cu răspunderea. O facem cu convingerea că dăm la lumină un text de o deosebită valoare dramatică şi, în acelaşi timp, un preţios document de creaţie, atât pentru istoria literară, cât şi pentru teatru.*

La sfârşit, cititorii vor putea afla, din nota redactată de regizoarea Anca Ovanez-Doroşenco — care, în faza finală, a avut, din partea Teatrului Naţional, sarcina contactului cu scriitorul — câteva amănunte în legătură cu ultimele evoluţii ale acestui text.

ACTUL I

Tabloul 1

Tinda casei Moromeţilor. Seara. Catrina, o ţărancă scundă de vreo patruzeci şi cinci de ani, la masă, pune ciorbă în străchini, bărbatului, un ţăran de cincizeci de ani şi fetei, în preajma măritişului. Ţăranul, Ilie Moromete, mănâncă senin, ca şi când ar fi singur.

Scena 1

CATRINA *(strigând):*... Asta ai făcut din copilul tău! De dragul ălora de la Bucureşti, nu l-ai mai lăsat să-şi urmeze darul cu care l-a înzestrat Dumnezeu. L-ai făcut să intre, el, copil curat, în rândul celor ce nu cred în Isus, şi să vie aici, în faţa oamenilor, şi să-l omoare. El, săracu', nici acum nu ştie de ce nu l-ai mai lăsat tu să-şi urmeze şcoala. Nu-i nimic, mă duc eu şi-i spun şi n-o să te mai vadă pe urmă câte zile oi avea, sau să-ţi mai trimită un ban...

ILINCA: Gata, mamă, acum mâncăm. Până şi turcul, înainte să taie capul cuiva, lăsa omul să mănânce.

MOROMETE: Păi ăsta mai are vreun Dumnezeu, Ilinco? Zice că se duce la biserică!!!

CATRINA: Să nu pomeneşti tu numele lui Dumnezeu! *(Gustă din ciorbă, vrând să radă dacă e destul de acră sau sărată. Nu e, se ridică şi pune încă sare. Îl imită, batjocurindu-i seninătatea.)* „Păi ăsta mai are vreun Dumnezeu!" Ca şi când tu ai avut, că până la bătrâneţe ne-ai lăsat tot pe drumuri, doar-doar s-or întoarce ăia de la

Bucureşti, să ne dea afară şi el să rămână cu ei. Feciorii, de! Şi, noi, la grajd! Că, zice *(şi iar îl imită),* ci-ar fi să ne facem noi acilea o cojmelie a noastră? Adică să împărţim grajdul în două. *(Otrăvită.)* Ai spus sau n-ai spus?

ILINCA: Şi ce dacă a spus, mamă, ce e rău dacă o să aveţi voi doi o cojmelie? Sunteţi oameni bătrâni, casa asta aţi face bine să mi-o lăsaţi mie, care în toamnă mă mărit şi o să vă fac nepoţi. Unde o să-i cresc?

CATRINA: Nu pentru tine pregăteşte el cojmelia, ca să te lase pe tine aici. Dacă ar fi aşa, de ce nu se duce s-o treacă pe numele tău? Ei?! De ce nu se duce? *(În tăcerea pe care Moromete n-o rupse, ca şi când n-ar fi auzit.)* Păi cum să se ducă, nu mi-a spus mie ieri a lui Trafulică, la biserică: „Vezi, Catrino, că alde Ilie al tău a trimis vorbă lui alde Achim să se întoarcă acasă, îi lasă casa la dispoziţie...“ Şi ăla o să vie, că l-au dat afară de la *Aprozar,* unde a intrat când i-a luat statul prăvălia.

ILINCA *(neîncrezătoare, dar şi neliniştită):* Aşa, tată?!

(Moromete se opri din mâncat. Deodată aruncă lingura pe masă cu violenţă, îşi duse mâna la gât şi îşi sfâşie cămaşa de pe el. Se ridică în picioare, şi, cu paşi mari, cobori în curte şi o luă spre grădină. Se opri printre salcâmi, îşi ridică privirile spre cer şi văzu norii care alergau.)

MOROMETE: Unde să mă duc? Unde să mă duc şi să scap? Asta e în stare să-mi scoată sufletul până la moarte... *(Îşi plecă fruntea, copleşit, şi începu să-şi răsucească o ţigară.)* Şi dacă aş muri?! Nu e o idee?! Mori, şi gata! Copiii sunt toţi pe la rosturile lor, ce-ţi mai rămâne, ca să mai faci umbră pământului? Nimic! *(Rămase aşa, privind undeva departe, peste curte.)*

ILINCA: *(vine după el, în timp ce Catrina, îmbrăcată în negru, iese pe poartă):* Tată, să nu cumva să-l aduci pe Achim acasă. N-ar avea nici un rost! Eu n-am nici un interes, dacă vrei să ştii, fiindcă aviatorul meu mi-a şi spus: dacă nu te înţelegi cu ai tăi, mergem la mine, lângă Ploieşti şi, cu timpul, din leafa mea, ne facem noi o casă a noastră.

MOROMETE *(nemişcat):* E o idee.

ILINCA: Da, dar n-are nici un rost, fiindcă trai cu mama n-o să mai ai tu, după aia. Ai văzut cât e de otrăvită, a fost ea şi până acum, dar aia a lui Trafulică a scos-o din pepeni. E adevărat că ai să-l chemi pe Achim îndărăt?

MOROMETE *(ţeapăn):* E o idee.

ILINCA *(veselă):* E o idee?! Asta înseamnă că mai ai şi altele în cap. Eu îţi spun s-o alegi pe-aia bună, să nu râdă lumea de noi... *(Îşi legă broboada strâns şi porni spre casă. Moromete trase din ţigară şi o luă spre casă, cu paşi pierduţi... în treacăt văzu o ulucă slăbită, dădu în ea cu pumnul, o furcă de fier rezemată de grajd, dar cu colţii în afară, se putea cineva înţepa în ea, o întoarse cu colţii spre zid.)*

Scena 2

A treia zi, spre prânz. Ilinca mătură bătătura. Catrina intră pe poartă. Este îmbrăcată de sărbătoare, broboadă neagră, bluză închisă, fustă lungă, de asemenea neagră. Moromete zace pe prispă.

ILINCA *(o întâmpină):* Tu unde tot umbli, mă laşi pe mine să am grijă de toate, de vacă, de caii ăia, care stau acolo singurei, n-are cine să le dea

apă, tata zace de trei zile, nici nu mai mănâncă...

CATRINA: Am fost la ailaltă, în vale...

ILINCA: Şi te-a uitat Dumnezeu pe-acolo?

CATRINA: Ia taci din gură! Că acu' nu-ţi mai dau ale două pogoane de pământ.

(Soarele asfinţea în ferestre. Catrina se apropie de prispă şi, sub razele galbene, văzu chipul neras şi *scofâlcit al bărbatului ei, care dormea ca un mort. Îl zgâlţâi.)*

CATRINA *(cu duşmănie):* Eeee, ce e cu tine, scoal' în sus şi vezi de caii ăia, sau ai intrat în anul morţii?! *(Moromete gemu şi bolborosi ceva de neînţeles, cu o voce de pe altă lume, fără să deschidă ochii.)* Am simţit eu că ai intrat în anul morţii! Mă duc la ailaltă, în vale, şi-o s-o iau şi pe Ilinca cu mine. O să aibă acum grijă de tine Guica, o să vie din smârcurile iadului să-ţi ţie lumânarea.

(Intră în casă şi începu să dea jos pături şi velinţi de pe ladă, şi din ea scoase rufărie şi lucruri de îmbrăcăminte şi făcu un pachet... În acelaşi timp, Moromete se ridică în capul oaselor, să vadă ce se întâmplă în casă, dar căzu, bolborosind.)

MOROMETE: Ilinco!

ILINCA: Ce e, tată? De ce nu-mi spui mie că vrei să te duci în grădină?

(Şi dibui sub scară un baston cu gogă la cap. Se întoarse, îl ridică pe taică-su de jos şi îi dădu goga să se *sprijine. Moromete arăta jalnic, abia se mişca. Abia coborî scările pridvorului şi trecu spre grădină.)*

CATRINA: *(iese din casă cu un braţ de lucruri pe*

care le leagă, îndârjită): Fată, mergi cu mine. Altfel, îţi spun, nu mai pupi de la mine pământ.

ILINCA: Bine, mamă... *(ezitând),* dar nu acum... mâine...

CATRINA: Gândeşte-te. *(Şi pleacă spre poartă.)* Altfel, pământul o să i-l dau Alboaicii, care o să mă ţină, dacă am crescut fată care se dă cu tat-său. Care vrea să mă arunce pe drumuri.

ILINCA: Bine, mamă, bine! Pleacă odată! *(Ţinea o oală de lapte în mână. Era goală. O puse pe poliţă, la geam, foarte mirată, căutând parcă ceva. Luă în mână una plină.)* Asta am muls-o acum. *(Reveni la cea dintâi.)* Aici am pus-o!! Era plină. *(Se strâmba de nedumerire şi dădu din umeri. Moromete tocmai se întorcea din grădină.)* Tată, să chem doctorul? De ce nu spui ce te doare?

MOROMETE: *(cu glas stins şi senin, de om care n-o mai duce mult şi nici nu prea mai ştie ce spune):* Nu mă doare nimic. Unde e mă-ta?

ILINCA: *(mânioasă):* A plecat la Alboaica.

MOROMETE: *(milogindu-se, subţire):* Şi nu ţi-a spus să te duci cu ea?

ILINCA: Ba mi-a spus, da' ce, eu mă iau după capul ei? *(Moromete se urcă pe prispă cu gemete senine, sau mai degrabă senile. Ilinca se uită la el lung, din prag, tăcută, cu braţele încrucişate pe sâni. Soarele de iunie ardea ca focul. Amurgul lung de iunie se stingea în ferestre.)* Tată, bea măcar puţin lapte.

MOROMETE: Ai?

ILINCA: Niţel lapte cu pâine înmuiată. De când te ştiu, ţi-a plăcut laptele proaspăt, de la vacă, cu pâine înmuiată.

MOROMETE *(aiurea):* Şi mie mi-a plăcut. Dar şi o ţuiculiţa. Ştii, mie nu-mi place băutura, ca pisicii untura.

ILINCA *(fluturându-şi mâinile în aer):* Ei, de unde să mă duc eu acuma să-ţi aduc ţuiculiţă, înainte de seceratul grâului?

MOROMETE: Atunci, nu te duce.

(Ilinca se apropie de gardul vecinilor şi *strigă.)*

ILINCA: Ţaţă Aristiţo! *(Şi, după ce femeia se apropie, îi şopti.)* Tata e bolnav, îmi cere să-i dau niţică ţuică. ARISTIŢA: Ce e, bia, cu nea Ilie? Văz că ţaţa Catrina a plecat cu o boccea. Unde s-a dus?

ILINCA *(cu ironie):* La ailaltă, în vale!

ARISTIŢA: La Alboaica! Vezi, fă, că Alboaica vrea să pună mâna pe pământul vostru. Când a auzit-o pe mă-ta că vrea să stea la ea, cică i-ar fi spus: „Mamă, te îngrop, dar să treci patru pogoane pe numele meu!“ Să-i spună asta mă-ti, care e şi ea, mă-sa, muiere tânără!... Adică, ea crede că ţaţa Catrina nu mai are mai mult de trăit decât o babă!?

ILINCA: Parcă eu mă iau după prostia Alboaicii...

(Aristiţa plecă şi se întoarse cu o mică sticlă în mână.)

ARISTIŢA*:* Ţine, fată, şi sănătate lui nea Ilie.

(Moromete duse această mică sticluţă la gură şi nu-i dădu drumul până n-o goli.)

MOROMETE: Acuma, du-te la mă-ta.

(Şi aruncă sticluţa aiurea şi se întoarse cu spatele, foindu-se îndelung pe prispă, culcându-se înainte de a se linişti, spre nedumerirea fetei, care întâi se strâmba şi abia apoi dădu din umeri cu

nepăsare.)

Tabloul 2

Sediul Comitetului raional de partid. O sală de aşteptare.

ILINCA *(activistului de serviciu):* Vreau să vorbesc cu fratele meu, Nicolae Moromete.

ACTIVISTUL *(ridică receptorul):* Tovarăşe Moromete, vă caută sora. Da... Să aştepte... Aşteptaţi.

(Ilinca îşi desfăcu baticul şi îl înnodă la loc. Niculae ieşi după un timp, cu un aer grăbit, urmat de alt activist.)

NICULAE *(parcă luând-o la rost): Ce* e cu tine? Iar vrea tata bani? Spune-i că n-am. *(O conduce într-un loc izolat pe o bancă. Vorbeşte încet.)*

ILINCA: Ho, că nu-ţi cere nimeni! Mai bine ai mai veni şi tu pe-acasă, că pe mama şi tata i-a apucat pandaliile la bătrâneţe. Mama a fugit de-acasă şi l-a lăsat pe tata bolnav, şi zice că dacă nu fug şi eu, nu-mi mai dă pământ.

NICULAE *(zâmbind):* Unde a fugit?

ILINCA *(batjocoritoare):* Unde să fugă?! Unde tot spune ea, de ani de zile, de ne-a împuiat capul: la ailaltă, în vale!

NICULAE: La Alboaica? *(Şi izbucni în hohote de râs.)*

ILINCA: Ei, uite că acuma chiar a fugit, ne facem de râs în sat. Eu ştiu de ce a căzut tata bolnav. *(Scoţându-şi baticul şi dregându-şi părul. Ai fi zis că n-o să şi-l mai pună pe cap, dar, după ce* îşi *aranjă bine părul, şi-l puse la loc.)* Îi e frică să nu-ţi

spună de ce nu te-a mai lăsat el să-ţi termini…

NICULAE: Ei, de ce?!

ILINCA: În anul ăla s-a dus la Bucureşti. la alde Paraschiv, Nilă şi Achim, cu chimirul plin de bani, şi i-a îndemnat să se întoarcă acasă. Şi mama a aflat. De atunci a început ea să nu-l mai vază în ochi. Nu ţi-a spus, dar acum l-a ameninţat că o să-ţi spună, şi tatei ii e frică să nu te piardă şi pe tine, după ce i-a pierdut pe cei trei.

NICULAE: Poveste veche. Nu-mi mai pasă mie de chestii de-astea. Nu înţeleg cum oamenii îşi pot otrăvi viaţa cu istorii de pe vremea lui Pazvante-chiorul.

ILINCA: Uite că se otrăvesc! Vino şi spune-i tatei ce-mi spuseşi mie acuma, şi spune-i şi mamei să-şi scoată din cap ideea că o să se întoarcă Achim şi o s-o arunce pe drumuri.

NICULAE: Nici nu mă gândesc! Eu în satu-ăsta unde era gata să fiu omorât nu mai calc. Să vie tata la mine, ca şi până acum.

ILINCA: Cum o să vie, dacă zace?

NICULAE: Când o să se facă bine!

ILINCA: Şi dacă nu se face? Dacă moare?

NICULAE: N-o să moară din pricină că o să mă supăr eu de greşelile lui de altădată. Spune-i că habar n-am! O să-i spun eu, într-o scrisoare, şi cu asta, basta.

ILINCA: Nu vrei să vii!

NICULAE: Nu!

ILINCA: Şi te mai miri cum se pot otrăvi oamenii de istorii de pe vremea lui Pazvante-chiorul. Văd că te otrăveşti şi tu. Oamenii ăia care te-au bătut pe tine în faţa primăriei, în '46, eee… (se *strâmbă şi îşi flutură şi-un braţ prin aer)*… s-au dus, i-a luat zbenga, cât e de-atunci, şapte ani, nişte hodorogi, care le era frică, de averile lor; te-ai apucat tu să-i

înfrunţi, să le ţii discursuri… Mare deştept şi tu, ce să zic… Şi de-aia nu vrei să mai vii prin sat, să-ţi vezi părinţii şi rudele…

NICULAE *(râde):* Ai dreptate, dar tot nu viu. Nu erau numai chiaburi hodorogi, atunci. În faţa primăriei, erau de toate soiurile şi îi ştiu pe toţi, unii conduc acum comuna şi organizaţia de partid. N-a sărit unul să mă apere! Dacă viu, îi arestez.

ILINCA: Vezi să nu-i arestezi!

NICULAE: Asta e, că n-o să pot să-i arestez, şi-or să-mi râdă-n nas. N-am nici un chef. *(Scârbit.)* Să-i ia mama dracului, cu intrigile lor cu tot!

ILINCA: Bine, Niculae, faci cum vrei! *(Deodată, plină de afecţiune.)* Îmi pare rău doar că nu poţi să mă ajuţi. Mama e în stare să nu-mi mai dea nici un pogon de pământ dacă nu-l las pe tata singur. Nu e în doagele ei. Cum pot să-l las?! Spune şi tu!

NICULAE: Nu-l lăsa! Cât despre pământ, ce vrei tu să faci cu el? În doi-trei ani, tot pământul trece la colectiv. Ce atâta zbatere?

(Ilinca, ţărancă, se posomorî.)

ILINCA: Asta, cine vrea! Prin liberul consimţământ!
N-or să mă bage cu forţa.

NICULAE: Cum ai zis?! Liberul cum?!

ILINCA: Prin liberul consimţământ… *(Repetă, îndărătnică. Niculae izbucni într-un râs colosal.)* Ce e de râs aici?!

NICULAE: Bineînţeles. Bineînţeles. Bineînţeles că prin liberul consimţământ. O să ţi-l dai, liberul ăsta… (Şi *iar se frânse pe spate şi* râse. *Ilinca se ridică şi-şi aranjă broboada.)*

ILINCA: Sunt de acord, dar în ăştia doi-trei ani, cât zici tu, vreau pământul meu, şi mai ales casa,

indiferent de ce-o să se întâmple. Vreau să-mi fac nunta mea, în toamnă, la casa mea, cu pământul meu. Ai să vii la nuntă? Să nu zici că n-o să vii, că mă supăr pe tine şi n-o să mai vreau să te mai văd niciodată.

NICULAE: Da, da, asta da, la nunta ta o să viu! Faci nuntă mare?

ILINCA: Da, vreau să fac nuntă mare. *(Iese, hotărâtă.)*

(Primul secretar vine din biroul lui.)

NICULAE: Tovarăşe prim, am probleme în familie,
m-aş duce câteva zile în Siliştea.

TOVARĂŞUL PRIM: Du-te, şi cu ocazia asta raportează cum merg acolo pregătirile cu campania. N-ar strica să rămâi până după strângerea recoltei.

NICULAE: Ştiţi, Iosif cunoaşte acolo toate problemele.

TOVARĂŞUL PRIM: Bine, ştiu că ai pică pe satul natal. O atitudine nejustă, dar văd că persişti, oi fi având şi tu motivele tale.

NICULAE: Le am, tovarăşe prim!

TOVARĂŞUL PRIM: Tocmai de-aia, după campanie va trebui să pleci în Ardeal, e o sarcină de partid. Ni s-a cerut să detaşăm unele cadre, să-şi îmbogăţească experienţa.

NICULAE: Da, mi-aţi spus.

TOVARĂŞUL PRIM: Aşa că du-te pe-acasă câteva zile, fiindcă pe urmă o să-ţi fie mai greu. Va trebui să pleci în Ardeal. Noroc!

Tabloul 3

Scena 1

La Alboaica se ţinea, ca să zicem aşa, un consiliu de familie, compus din Catrina, Alboaica, bărbatu-său — Albei, fata lor mai mare, pe care o chema tot Catrina, şi Sande, băiatul lor mai mic, de optsprezece ani.

ALBOAICA: Mamă, ţi-am spus, te îngrop. Clar să-i treci, înainte, lui Sande patru pogoane de pământ.

CATRINA *(scoasă din pepeni):* Ce tot îmi spui tu mie vorba asta?! Te-am mai auzit de câteva ori.

ALBEI: Da, şi eu te-am auzit!

CATRINA ALBOAICII: Da, mamă, ce vorbă e asta?!

ALBEI: Vrea să spună că o ţine cât o trăi...

CATRINA: Nu vă trec eu, înainte, patru pogoane de pământ... Să mă aruncaţi şi voi pe drumuri?! După ce mor eu, vi le las.

SANDE: Bunico, n-am eu nevoie de pogoanele matale. Stai la noi cât vrei şi ne laşi cât vrei.

ALBOAICA *(veselă):* Eu zic, mai bine să te întorci acasă, vorbă lui Sande, n-avem nevoie... Că, după ce mori, mamă, pământul îl ia Ilinca şi Niculae. E dreptul lor. Dacă l-ai trece dinainte, zic şi eu, aşa. Cine ştie, poate ne îngropi tu pe noi! *(Şi râse.)*

CATRINA *(cu ură):* Mai bine să mă duc în lume, decât să mă întorc la ăla.

ALBOAICA *(mereu veselă şi ironică):* Păi dar, s-a măritat fata ieri-alaltăieri, şi-a fugit de la bărbat.

CATRINA: Şi ce. Dacă am fugit! Mă priveşte ce fac. Şi pământ nu vă dau la nimeni. Îl las bisericii, lăcaşul lui Dumnezeu.

CATRTNA ALBOAICII: Vezi că te-aşteaptă popa. Tot a rămas el văduv! Te face preoteasă!

CATRINA *(făcându-se că n-a auzit):* Aţi pupa voi, să vă dau pământ. *(Şi se ridică obidită şi ieşi.)*

Scena 2

Amurg. Moromete zace în pat. Ilinca deretică. Zgomot la uşă.

MOROMETE *(fără să se întoarcă):* Cine e?

CATRINA: Eu sunt, nu pentru tine am venit, pentru fata asta, care se mărită, da' să nu te-aştepţi că o să murim de grija ta.

MOROMETE: De ce să mori de grija mea, ţi-a cerut cineva să mori? Te-ai dus la ailaltă, în vale, de ce te-ai întors? *(Se mişcă încet în pat, ca şi când ar fi vrut să se culcuşească mai bine şi să bolească mai departe, fără să-şi arate faţa bărboasă.)* Ştiu că dacă n-ar fi fata asta, nu mi-ai da nici o cană cu apă. Aşa că...

(Se *făcu tăcere. Catrina se dezbrăcă de hainele bune cu care venise şi nu răspunse decât târziu.)*

CATRINA: Aşa că, ce?! Ai făcut-o şi ai crescut-o tu? Ce-i rămâne ei de pe urma ta? Vezi bine că ai intrat în anul morţii şi nu te gândeşti să-i dai şi ei câte-un pogon de pământ!

MOROMETE: De unde ştii tu că am intrat în anul morţii?

CATRINA *(fără şovăire):* După fapte; faptele te-au pus în pat!

MOROMETE: Faptele mele crezi tu că sunt rele, ca să mă vezi murind? *(Strigă cu o voce de o tărie uluitoare.)* Eu o să mor din pricina faptelor mele? Atunci, toată lumea să moară, şi să mori şi tu, n-ai mai ajunge să treci pragul! *(Şi deodată se dădu jos,*

cu mişcările vânjoase ale unui om pe deplin sănătos şi sigur de sine, şi se ridică în picioare, cu amândoi pumnii încleştaţi ridicaţi în sus. Să lovească. Catrina ţâşni spre uşă şi ieşi afară, ca şi când nici n-ar fi fost în odaie. Moromete ieşi după ea cu paşi care făceau să duduie pământul, dibui după scară bastonul cu gogă.) Stai pe loc, să te omor! Ai zis că te duci la ailaltă, în vale, şi mă laşi aici să mor singur. Du-te la ailaltă. În vale, mânca-te-ar pământul! *(Şi ridică ciomagul să-i reteze picioarele. Catrina îşi pierduse firea, fiindcă în loc să iasă la drum, unde ar fi scăpat, o luă prin curte; fugea ca o fetiţă de doisprezece ani. Îi sfârâiau călcâiele. Moromete alerga şi el din răsputeri, cu goga în aer, dar era departe de a o prinde. Însă era limpede că o zăpăcise, nu vroia deloc să părăsească casa, cu toate că de câteva ori Moromete fusese gata să arunce după ea cu parul; dar, în aceeaşi clipă, ea pierea pe după colţ...)*

ILINCA *(ţipă, alergând după ei):* Tată, ce faci, tată?!

(Lume la porţi, uimită.)

ARISTIŢA: Fă, Catrină! Fă! Bietul Ilie, a căzut şi el o dată bolnav, şi uite ce-i face! Nici să bolească liniştit nu-l lasă asta, care se duce în fiecare duminică la biserică... De ce s-o mai fi ducând! Nea Ilie, nu da, c-o omori!

(Unul dintre ei, un bărbat aproape mic de statură, tânăr — să fi avut treizeci şi cinci de ani. cu o privire de om atât de bun, încât te întrebai dacă nu cumva el a aşa de bun fiindcă nu e în stare să facă rău, intră hotărât în curtea vecinului — căci era un vecin, îl chema Cârstache al lui Dumitrache

— şi îi tăie drumul lui Moromete, desfăcând braţele ca să nu-l mai lase să treacă.)

CÂRSTACHE: Nea Ilie, măi nea Ilie! *(Cu o tonalitate egală şi insistentă.)* Nea Ilie, măi nea Ilie! Nea Ilie, măi nea Ilie!

(Moromete aruncă din mâini, cu o vigoare iarăşi de neînţeles pentru un om bolnav, bastonul şi gemu.)

MOROMETE: O, mă Cârstache, mă! Mă Cârstache. mă! Mă Cârstache, mă! *(Apoi, după o lungă tăcere.)* Mă, nu mai vreau decât un singur lucru, altceva nu doresc: să se ducă, să nu-i mai aud glasul, să plece...

ILINCA: Ei, ho. C-o să plece, nu era nevoie să se uite lumea la noi ca la ţigani. *(Supărată, pesemne, numai din pricina asta.)* Ziceam că eşti bolnav, şi tu te prefăceai! Mă miram eu cine umbla în cuşniţă după pâine şi bea laptele din oală. Că mie îmi spuneai că nu suporţi decât „puţin lapte". Ie-te-te! *(Lumea începu să se împrăştie încet.)*

Scena *3*

Curtea Moromeţilor. Intră Nae Cismaru şi Costache al Joachii. Se aşază pe prispă, ca la ei acasă.

NAE: Acuşi pică şi alde Matei.

COSTACHE: De unde ştii?

NAE: Mă întâlnii eu cu el, înainte să viu la tine. „Unde te duci, zice, te duci pe la alde Moromete?“ „Îhâm!“ „Du-te, zice, că viu şi eu acuşi“.

COSTACHE: Eu mă întâlnii cu alde Pavel Titică,

se ducea încoace, căuta ziua de ieri. Zicea că e de rău cu ăia care au împrumutat grâu de sămânţă de la stat, le-a crescut nişte neghină d-aia mare, cu şapte măciulii. Umblă după ei prin sat, să-i scoată la plivit.

MOROMETE *(iese din casă, cu un bocanc în mână, şi se aşază pe prispă):* Cine, Costache?

COSTACHE: Ăştia de la Sfat. Le-a dat grâu de sămânţă cu neghină.

MOROMETE: Când?

COST ACHE: Astă-toamnă.

MOROMETE: A! Ăia care au luat grâu cu împrumut de la stat! Păi, bine le-a făcut, să se înveţe minte!

(Dinspre poartă se apropie şi Giugudel.)

COSTACHE: Da, şi ăştia nu vor să iasă. Parcă poţi să mai smulgi acuma neghina? Şi, pe urmă, chiar dacă o smulgi, rămâi cu grâu puţin. Giugudel! Fuseşi pe la deal? O fi plouat şi pe-acolo, pe la noi?

GIUGUDEL: Nu mai plouă! Ce dracu' ne facem, ar trebui o ploaie zdravănă, acum, după răriţat.

MOROMETE: De ce? N-ajunge că plouă în Uniunea Sovietică? Ce nevoie e să mai plouă şi la noi?

COSTACHE: Ai luat astă-toamnă cu împrumut grâu de sămânţă de la stat?

GIUGUDEL: Am luat.

COSTACHE: Cu neghină?

GIUGUDEL: Da, cu neghină.

COSTACHE: L-ai dat la trior?

GIUGUDEL: Nu.

NAE: Ai auzit că trebuie să ieşi să smulgi neghina?

GIUGUDEL: Am auzit, cum dracu' să n-aud, dar

ce, sunt nebun s-o smulg? Îmi trebuie şi neghina, o dau la păsări.

MATEI DIMIR: Ce faceţi voi acolo? *(Se oprise în dreptul podiştii lui Moromete, cu un băţ în mână, şi se uita la cei din pridvor, dintr-o parte, grăbit, parcă, după ce va fi auzit răspunsul, să-şi continue drumul. Dar nu-i răspunse nimeni nimic, ca şi când nu l-ar fi văzut, şi atunci omul se urni de pe podişcă şl intră în curte, să vie peste ei. S-ar fi zis că urcă să atingă pe vreunul cu băţul. Avea bocanci buni în picioare, pantaloni şi flanelă fără petece sau rupturi, spre deosebire de ceilalţi, care cam aveau.)*

GIUGUDEL: Bine facem. Tu ce faci?

MATEI DIMIR: Pe dracu' fac. *(Rămase mai departe în picioare, cu băţul acela în mână, pe care îndată după aceea îl ridică şi îi luă lui Moromete pălăria din cap cu el şi i-o puse jos, descoperindu-i părul cu fire amestecate, tăiat scurt, şi fruntea albită parcă de şederea îndelungată a pălăriei. Moromete nu zise nimic* şi *noul venit se aşează.)*

MOROMETE: Ce-a avut, mă, Gheorghe al tău cu asta a lui Trăilă, de-a gonit-o?

MATEI DIMIR: A fugit ea singură, dă-o dracului. *(Cu un glas parcă şuierând de admiraţie sau de încântare.)* Bine că s-a dus, mi se făcea rău la masă.

MOROMETE: De ce, Matei?

MATEI DIMIR: Clefăia, dă-o în paştele mă-si.

(Intră Niculae pe poartă.)

NAE: Moromete, veni Niculae, mă!

MOROMETE: Păi, parcă ai zis că nu vii. *(Ai fi zis că totul e în regulă în casa şi în familia lui, ca şi când să-ţi fugă muierea de-acasă, pe la 50 de ani, ar fi fost ca şi la douăzeci, aveai viitorul înainte...)*

NICULAE: Nu sunt în concediu, am venit în sat cu campania.

MOROMETE *(după o pauză):* Cu campania... Aha! auzi, bă, alde Nae! Adică, a venit să pună mâna pe secere şi să ne ajute? Asta ar fi ceva... *(Cu fruntea în bocancul de pe genunchi, Moromete strigă spre grădină.)* Ilinco, unde eşti?

ILINCA: Ce-ai cu mine, tată?

MOROMETE: Treci încoace, c-a venit Niculae, şi pune mâna şi fă mâncare, taie o pasăre şi pune-o la foc. Ce faci tu acolo?

(Ilinca nu răspunse, dar i se auziră paşii grăbiţi şi apoi şi glasul, se vedea că ştie ea de ce se bucură.)

ILINCA *(intrând):* Ai venit, mă! Bine c-ai venit.

COSTACHE: Asta... Uite, c-am uitat. Stai. Aşa! Spune-mi, mă Niculae, ce este în... Cum îi zice... în Est. Începuse un război în Est.

MOROMETE: în Coreea, Costache.

COSTACHE: Aşa, în Coreea!

(Moromete scoase sula dintr-o curea. O *puse alături şi începu cu acul.)*

MOROMETE: Ei, şi ce vrei să ştii tu, Costache?

COSTACHE *(tresărind):* A! Da. Spu-ne-mi... ruşi sunt acolo?

NICULAE: Nu.

MOROMETE *(sărind deodată, ca şi când ar fi băgat de seamă că toţi ocolesc înadins ceea ce nu mai poate fi ocolit):* Domnule! *(Ridică fruntea, aruncând bocancul undeva tocmai în fundul pridvorului.)* Ia să-mi spui dumneata mie aicea... Ia să-mi răspunzi dumneata aicea la următoarea

întrebare, da' să-mi dai un răspuns de om în toată puterea cuvântului, nu să te joci cu mine... Cum poţi dumneata să guvernezi fără opoziţie?!!

(Niculae se aşează pe pragul tindei, cu genunchii la gură. „Liberalii" îşi scoaseră pungile de tutun şi începură să-şi facă ţigări groase că degetul...)

CÂRSTACHE *(de la poartă):* Măi, nea Ilie!

MOROMETE: Vino, mă Cârstache, că nu se dă.

NICULAE: Guvernez foarte bine, ce-mi trebuie mie opoziţie?

MOROMETE: Adică, da. (Cu o *voce micşorată, ca şi când la asta nu s-ar fi gândit. Dar, deodată, îşi reluă strigătul.)* Şi crezi dumneata că e bine aşa? Crezi dumneata că numai dumneata ai dreptul să vorbeşti în numele ţării, şi ăilalţi să nu zică nimic?

NICULAE: N-ai decât să zici, înscrie-te în partid, du-te la şedinţă şi ia cuvântul. Dar, în realitate, la toţi vă e gândul îndărăt, la vechiul sistem de guvernare, la partidul vostru liberal. Ei, aţi guvernat destul după sistemul vostru, şi ştim ce-a ieşit.

MOROMETE *(curios cum nu se mai poate):* Ei, ce vorbeşti! Ia spune-ne şi nouă ce-a ieşit, că noi, toţi ăştia care suntem aicea *(şi îi arată pe toţi cu mâna şi le spuse pe rând şi numele),* nean-tău Costache, nean-tău Matei, alde Giugudel, alde Nae, nu ştim!

(Dar Niculae se uită la ei cu ochii abia crăpaţi, cu o lamă de lumină între gene, de parcă s-ar fi uitat la nişte salcâmi sau la stâlpii pridvorului.)

NICULAE *(cu îngăduinţă):* Întâi, că i-aţi băgat pe toţi comuniştii în puşcării, şi cu asta aţi guvernat fără nici o opoziţie. Fiindcă n-o să-mi spui

că era vreo deosebire între ţărănişti şi liberali când avea loc vreo grevă, şi când şi unii şi alţii scoteau armata şi trăgeau în ei.

MOROMETE *(indignat):* Şi a fost bine aşa?!

NICULAE: Asta urmează să vă întreb eu pe voi. Nu vă păsa că alţii erau la puşcărie.

CÂRSTACHE: Să ştii, Niculae, că absolut nimeni p-aici n-avea idee de ce zici tu acuma. *(Şi Cârstache se opri şi se uită la Moromete: vorbise bine?)*

GIUGUDEL: S-ar fi auzit, mă, Niculae. Suntem oameni bătrâni.

MOROMETE *(dând peste cap teza aceasta că, dacă n-au auzit ei, nici n-a fost nimic):* Domnule, eu admit. Dar acuma vii dumneata la putere şi frânele guvernului sunt în mâinile tale. Ce-ai cu mine? De ce te legi de mine, când eu nu-ţi fac ţie nimic, stau colea liniştit şi mai vorbesc şi eu cu alde Giugudel. că de-aia mi-a lăsat Dumnezeu gură?

NICULAE: Lasă, că ştiu eu cum era când vă adunaţi toţi la Iocan *(se aprinde),* nu ieşea nimic din ce discutaţi voi acolo, şi alţii, în timpul ăsta, vindeau bogăţiile ţării peste hotare.

MOROMETE: Tu nu trebuie să mai faci ce-a făcut ăla, domnule. *(Prinzând de prin aer, cu un gest larg, acest adevăr care plutea parcă pe lângă el.)* Înţelegi dumneata?

NICULAE: S-a făcut o experienţă, s-au adus într-o sală o mie de oameni şi li s-a spus să strige un cuvânt, dar fiecare pe contul lui. S-a făcut un fel de gălăgie... Pe urmă, li s-a spus să strige acelaşi cuvânt. Dar toţi odată, la un semnal. S-au spart geamurile!

MOROMETE: Ce vrei să spui cu asta?

NICULAE: Asta vreau să spun: noi acuma avem un singur ţel, să construim socialismul, şi n-ar ieşi

decât un fel de gălăgie dacă ar fi să facem cum ziceţi voi.

COSTACHE *(spre Moromete):* Ei, ce zici de chestia asta?!

(Moromete îşi adunase între timp bocancul de pe unde îl aruncase şi îl cerceta acum foarte atent pe dinăuntru şi pe dinafară, băgase mâna în el şi tot dibuia după ceva. Începu să tragă de acest ceva şi în cele din urmă se auzi o pârâitură, fapt care îl enervă, şi trase mai tare, până scoase afară un fel de limbă uscată şi crestată de cuiele în care fusese, cine ştie de când, prinsă.)

MOROMETE *(izbucnind, scârbit):* Bocancu' ăsta e bun acum să-l roază câinii! Noroc că mai e mult până la iarnă, şi poate îmi dă şi mie armeanca asta de la cooperativă unii noi.

COSTACHE: Pe gratis!

MOROMETE: Păi dar. pe ce!? Eu nu le dau cote tot pe gratis? Şi unde zici că s-a făcut experienţa aia, cu ăia care au spart geamurile, Niculae?

NICULAE: Acolo unde s-a făcut. Parcă dacă îţi spun, o să înţelegi tu, mai mult de-o grămadă!

MOROMETE: Păi nu zic eu, le înţelegeţi voi pe toate, ce trebuie să le mai înţelegem şi noi!

(În curte intră un om tăcut, foarte tânăr şi neprietenos, Vasile al Moaşii. Nu-l luă nimeni în seamă.)

ILINCA *(intră şi pune o masă cu trei picioare):* Niculae, tată, hai la masă.

MATEI DIMIR: Uite, mă, se făcu târziu.

(Se răsti scandalizat.) Hai, mă, încolo, d-aici! Hai, Costache, hai, mă Giugudel!

COSTACHE *(plecau toţi...):* E bine! Dacă ar fi rău, ne-ar fi spus băiatu-ăsta...

(Ies încet pe poartă. Moromete se aşază la masă. Ilinca aduce mămăliga aburind.)

VASILE *(stând în mijlocul curţii):* Aş vrea să vă spun şi eu nişte aspecte de-aici din sat. Nu acuma, dacă nu aveţi timp...

NICULAE: Le-ai spus întâi în organizaţie? D-aia există organizaţie de bază, ca să se discute acolo orice aspecte ar apărea în activitatea oricărui membru de partid. Cum te cheamă?

VASILE: Vasile al Moaşii.

NICULAE: Eşti în partid?

VASILE: Sunt!

NICULAE: Ei, lăsaţi-vă de chestii de-astea, că ştiu ce vrei să spui: că cei care erau să mă omoare pe mine, în ’46, în faţa primăriei, acum conduc comuna. Ai vrea să-i dau eu în gât! Daţi-i singuri!

(Vasile nu mai zise nimic, îşi puse pălăria în cap şi plecă fără să dea bună ziua. Niculae se ridică şi porni spre poartă, cu paşii decişi ai celui care pleacă în sat chemat de tot felul de treburi. Ilinca se luă după el şi îl prinse pe podişcă.)

ILINCA *(încet):* Niculae...

NICULAE: Ei, ce este?

ILINCA: Unde te duci? Nu stai la masă?

NICULAE *(fără grabă):* Mda... *(Abia în clipa când avu această exclamaţie, se văzu că toate aceste mişcări şi uitături, împreună cu acest „mda", care roia să spună că lucrurile sunt ele încâlcite, dacă stai să te gândeşti, dar nici mintea care le vede aşa nu sc sperie cu una-cu două, erau curat*

Moromete, cu care Niculae, în mod ciudat, semăna la fire, dar nu şi la faţă, care era în întregime a mamei.)

ILINCA *(batjocoritoare):* Ei... Unde zici că te duci?

NICULAE: La ailaltă, în vale!

MOROMETE: Du-te, mă! (Şi *înghiţi liniştit un boţ de mămăligă.)*

NICULAE *(întorcându-se din drum şi repezindu-se fără milă la tatăl său):* Tată, ce i-ai făcut mamei, de s-a născut ura asta în ea, fiindcă nu se poate să fie numai istoria cu dusul ăla la Bucureşti, altceva mai grav s-a întâmplat?! Ce?

MOROMETE: Păi, nu ştii?

NICULAE: Nu! De unde să ştiu!?

MOROMETE: Mă, fata asta, a lui Niculae al Niculii!

ILINCA: Ce e cu ea, tată? *(Zgâindu-sc spre drum, să vadă şi ea ce era cu fata aceea, care, într-adevăr, tocmai trecea pe lângă garduri, fâţâindu-şi fusta.)*

MOROMETE: Picioarele ei... Trece porcul cu jijeu printre ele.

(Ilinca chicoti, înainte să-şi dea seama că Niculae aştepta un răspuns. Şi, pe chicotitul ei, Moromete părăsi locul, se sculă şi o luă încolo, spre grădină. Apoi se întoarse spre cei doi salcâmi care străjuiau ieşirea din curte. Iar Niculae rămase cu privirea după el până ce nu-l mai văzu.)

ILINCA: Ce făcuşi, Niculae?

NICULAE: Eu, ce făcui!? Voi, ce făcurăţi! N-aţi putut, tu şi Alboaica, să-i ţineţi de rău mai din timp?

ILINCA: Nu ştiu... *(Dădu din umeri cu*

nepăsare.) Mie să-mi dea partea mea de pământ, şi să nu dea Dumnezeu să mă stric şi cu băiatu' ăsta din pricina lor, că... *(Şi nu-şi termină vorba, nici măcar nu voia să se gândească la ce s-ar mai putea întâmpla în asemenea caz.)* Ce stai, du-te după el. Aşa face şi cu noi, nici nu-ţi dai seama cum te păcăleşte; tu îi spui şi el tace, şi odată îl vezi că ia altă vorbă.

(Niculae iese furios.)

Scena 4

Un drum de ţară. Moromete merge cu mâinile în buzunarele din faţă ale pantalonilor şi eu paşi rari şi lungi. Asta era la el semn că, fără să fie îngrijorat de ceva, era totuşi preocupat, dar parcă în mod plăcut, şi singura dificultate era o anumită alegere care trebuia făcută, din mai multe lucruri deloc rele. Un alt ţăran, venind din direcţia contrară, trece pe lângă el cu nişte paşi atât de regulaţi, că ai fi zis că drumul de unde vine şi se duce el nu are nici început nici sfârşit.

MOROMETE: Noroc, bă Stane! Araşi alea patru pogoane care-ţi ieşiră prost cu porumbul pe ele?

STAN: Le arai *(după o pauză),* le arai.

MOROMETE: Şi ce puseşi în loc? *(Între timp, Stan se îndepărtase mult şi i se vedea turul pantalonilor mişcându-se în ritmul adormitor al paşilor.)*... Pe moaş-ta, cu spinarea aia a ta, latră cât o uşă. După ce eşti surd, eşti şi mare!

STAN *(distinct, dar fără să ridice glasul):* Tot porumb.

MOROMETE *(strigă):* Fiindcă îmi spuse a' lui Niculae al Pinţii că ai pus otavă. E bine că ai pus

tot porumb, fiindcă acum o să se facă; atunci când veni şi araşi tu, în primăvară, căzuşi pe seceta aia! Şi d-aia nu-ţi crescu.

STAN *(tot aşa, fără să fi întors o clipă capul sau să-şi fi schimbat ritmul paşilor):* Deşteptul de fi-meu.

(Din direcţia contrară lui Stan, apare Niculae, cu un mers grăbit.)

NICULAE: Cu tine nu se poate discuta decât de pe poziţii de forţă?

MOROMETE: Adică, cum? Vreai să spui că o să mă sforţezi tu pe mine?

NICULAE: Eu nu vreau să te forţez, dar pot să mă pun pe o poziţie de forţă, şi atunci să vedem ce-ai să faci.

MOROMETE: Ei, pune-te.

NICULAE: Uite, n-o să-ţi mai trimit bani. Şi să ştii că nu glumesc, oricât de bună inimă crezi tu că am!... Ei!

MOROMETE: Să zici tu, că... Hm... Auzi... Păi, mă, Niculae, crezi tu că dacă aş putea eu să înham căişorii mei colea şi să fac, nu zece, câte făceam altădată, cinci, hai, trei, drumuri la munte, aş mai avea eu nevoie să-ţi cer ţie? Sau tu crezi că eu îţi cer fără să am nevoie?!! *(Parcă s-ar fi pomenit trăsnit că la asta nu se gândise. Şi se opri în mijlocul drumului, uitându-se la fiu, Să-şi dea seama dacă nu cumva era adevărat. Dar Niculae nu se opri şi Moromete trebui să se mişte din loc şi să-l ajungă din urmă.)*

NICULAE: Eu nu ţi-am spus că aşa o să fac. Eu te întreb ce s-a întâmplat între tine şi mama, de-aţi ajuns în situaţia asta, şi tu iai altă vorbă, profitând de faptul că nu poate

să-ţi smulgă nimeni vorbele cu cleştele, din gură. Nu e o modalitate de a rezolva o problemă.

MOROMETE *(cu un glas cât pe-aci să te facă să crezi că într-adevăr se bucura de posibilitatea asta):* Bine că venişi tu cu alte modalităţi.

NICULAE *(fără bunăvoinţă):* Tată, avem de mers undeva. Mergem acuma la mama. Toată activitatea ta a avut la bază o idee greşită! Şi te purtai foarte urât. Crezi că nu se poate să devii activ decât pe baza unei idei greşite?

MOROMETE: Păi uite, aţi venit voi cu idei bune, ne-aţi interzis orice mişcare, nici până la gară nu poţi să te mai duci cu o căruţă, că şi găseşti un miliţian acolo, care te caută sub cergă.

NICULAE: Acuma mergem la mama.

MOROMETE: Şi nu putem şi noi să vorbim aşa, ca doi oameni...

NICULAE: Cum să nu. De ce nu treci casa şi pe numele mamei? Dacă asta îţi cere ea, ce te costă, crezi că mai are acum nevoie Paraschiv de ea, când o are pe-a lui? Tu ţi-ai cumpărat la loc cele două pogoane, ai un lot întreg, în timp ce mama a vândut un pogon pe vremea foametei de după primul război, şi a mai vândut pe urmă încă unul, ca să am eu bani de cărţi şi de taxe. Pentru aste două pogoane, nu face un loc de casă? La ce te gândeşti. că s-ar putea să vie Achim în sat şi să se apuce iar de plugărie, şi ai vrea să-i dai casa? Foarte bine, dar cine vă împiedică să vă faceţi, în cazul ăsta, tu cu mama, alta — alături, şi să trăiţi liniştiţi?

MOROMETE: Locul ei l-am vândut lui Tudor Bălosu, să te ţin pe tine la şcoală.

NICULAE *(indignat):* Nu-i adevărat. Mă mir cum poţi să spui o asemenea minciună. Cu cine crezi că vorbeşti? Locul ăla era al Guichii, în timp ce curtea e destul de mare s-o împărţiţi în două, şi unde e

acum grajdul să dărâmaţi şi să vă faceţi o casă nouă.

MOROMETE: Mă Niculae! Mă Niculae! *(Deznădăjduit.)* Tu crezi că eu nu vreau?! Mâine, domnule, mă duc la Sfat şi îi trec şi casa şi locul pe numele ei inclusiv! Dar crezi tu că asta e?

NICULAE: Asta e! Fă tu chestia asta şi ai să vezi că asta e.

MOROMETE: Păi atunci *(se opreşte şi-şi dă pălăria pe ceafă),* ce mai căutăm acolo, hai încoace, spre Sfat, să facem actul.

NICULAE: Nu *(se uită la ceas),* mergem întâi la mama, şi pe urmă, de-acolo, dacă mai avem timp, mergem şi la Sfatul popular.

MOROMETE: Mergem. *(Cu o tristeţe duioasă, abia simţită,* şi *ochii mari deschişi îi înotau parcă în nişte lacrimi care nu se scurgeau, dar care nu-i înecau mai puţin vederea.)* Mergem, Niculae *(cu un glas mic şi curat, ca să nu se bage pesemne de seamă ceea ce îl copleşea pe el în clipele acelea).* Mergem unde zici tu, întâi la mă-ta şi pe urmă, dacă nu mai avem timp, mergem mâine la Sfat, că e timp şi mâine... *(Porniră iar.)*

NICULAE: Mai bine gândeşte-te ce-o să-i spui mamei când o să te întrebe de ce ai gonit-o de-acasă.

MOROMETE: Cine a gonit-o de acasă?

NICULAE: Tu ai gonit-o, fiindcă una e să spui nişte vorbe care poate să-ţi placă, şi alta e să te prefaci bolnav zile întregi, ca să poţi pe urmă să pui mâna pe par şi să te iai după ea s-o goneşti. Astea sunt faptele, n-ai cum s-o cârmeşti, orice ai zice, şi asta trebuie să rezolvi, nu altceva.

MOROMETE: Măi copilule *(de astă dată însă mai ferm),* dacă din pricina vorbelor s-ar fi întâmplat tot ce ştii, nebun să fiu eu şi să nu fac

orice ca să nu mai fie aşa. Dar nu e vorba de vorbe!

NICULAE: Dar despre ce e vorba? Mama se întorsese, de bine-de rău, acasă, şi nu zice nimeni să-ţi fi părut bine de fapta ei, dar era acasă, şi era acasă în dreptul ei, ai înţeles vreodată lucrul ăsta? Mie să-mi răspunzi direct la întrebare.

MOROMETE: Am înţeles, că nu e aşa mare filozofie ce spui tu. *(Supărat.)* Dar... *(Şi nu mai completă şi restul gândului. Niculae aşteptă.)*

NICULAE: Ei, vezi că de fapt n-ai înţeles bine despre ce era vorba? Înţelegi abia acum, dar atunci nu ţi-a trecut prin cap că n-ai dreptul să recurgi la forţă. Să te văd acuma cum te descurci.

Tabloul 4
Scena 1

La Alboaica. Când intră în curte, Niculae văzu de departe casa împrejmuită de meri şi prispa de lut cu stâlpi vechi şi cu scară înaltă, şi, în mijlocul bătăturii, pe Alboaica. Ea întoarse capul, în felul acela al ei care o făcuse pe maică-sa să-i spună că e poancă, un cuvânt născocit de ea pentru felul cum fata ei, când se uita undeva, nu întorcea liniştită faţa într-acolo, ci parcă o arunca, pentru ca după aceea să şi-o aducă îndărăt sau chiar într-o direcţie cu totul opusă, cu aceeaşi mişcare. Nu-i stătea deloc rău Alboaicii uitătura aceasta a ei, pornită parcă dintr-un elan de bucurie, pe care anii şi atâţia copii câţi îi născuse nu-l stingeau.

ALBOAICA: Mamă, uite-l pe Niculae!

(Catrina Moromete ieşi întâi pe prispă, dar apoi nu mai putu să stea să aştepte şi se dădu jos şi o luă spre băiat, călcând cu acel mers ezitant al

mamelor în astfel de clipe când li se tulbură cu adevărat mintea, cum nu li se întâmpla în nici o altă împrejurare a vieţii, căci rămân întotdeauna pe deplin stăpâne pe ele, chiar şi în faţa morţii părinţilor, şi cu atât mai puţin în faţa flăcăilor, când sunt fete, sau în faţa altarului, când sunt mirese. Rar se văd însă printre ele care să-şi ţină firea în faţa copilului lor, ajuns bărbat.)

CATRINA: Niculae, mamă... *(cu o astfel de voce tărăgănată, că se umplu parcă tot aerul de dragostea ei fără margini şi nu mai era în văzduhul alb de iunie loc pentru altfel de cuvinte),* Niculae, mamă... *(Adică ea şi el, mai mult nu se mai putea spune. Şi când se apropiară de tot unul de altul, ea îi luă mâna dreaptă şi începu să i-o sărute, în timp ce Niculae îşi apropia faţa, fără să se oprească, silind-o astfel să meargă alături de el şi să renunţe la alte gesturi, pe care, dacă i le-ar fi încurajat, ar fi sfârşit prin a cădea în genunchi înaintea lui.)*

NICULAE: Ei, mamă *(o luă repede, parcă ar fi vrut să speculeze aceste clipe ale ei de părăsire şi să-i smulgă astfel făgăduiala că se întoarce acasă),* ia să-mi spui mie acum tu, de ce-ai plecat de-acasă. că ştiu de ce-ai plecat şi îţi dau dreptate, dar de ce nu te-ai întors, fiindcă aici nu-ţi mai dau...

CATRINA: Niculae, mamă... *(Parcă tânguindu-se, şi ai fi putut crede, auzind-o, că ochii îi înoată în lacrimi şi de aceea glasul îi e aşa de sugrumat, când de fapt nici o lacrimă nu se zări apoi sub genele ei, în timp ce îi răspunse fiului.)* Niculae, mamă, cum să te oprească el, maică, pe tine să urmezi la şcoală numai ca să le cumpere ălora pământul îndărăt şi să ne dea pe noi afară din casă? De ce să facă el asta?

NICULAE: Mamă, dar el n-a făcut, a vrut doar să facă.

CATRINA: Ba a făcut, ani de zile a umblat pe la munte cu gândul ăsta.

NICULAE: Bine, mamă *(râzând),* dar sunt copiii lui, trei copii, cum ţii tu la noi, care ne-ai făcut, n-are şi el dreptul să ţină la ai lui?

CATRINA: Eu nu zic, mamă, să nu ţină, dar când am venit la el demult, când nu vă născuserăţi voi, i-am spus: „Mă, tu ai trei băieţi, ăştia când se fac mari mă dau afară din casă, ce-ai de gând? Eu la tine nu stau dacă nu treci casa şi pământul şi pe numele meu". „Bine, o să-ţi trec, zice, n-ai nici o grijă". Şi nu mi-a trecut, Niculae, şi am vândut şi un pogon de pământ pe timpul foametei, după războiul ălălalt, că vă aveam şi pe voi şi mi-era frică să nu muriţi de foame. Şi le-am dat să mănânce şi la ai lui, că nu puteam să nu le dau... „Mă, zic, trece-mi măcar o jumătate de pogon pe numele meu, să fie jumate-jumate". „Lasă, zice, că i-l dau fetii când s-o mărita". Abia când fu de te dete pe tine la şcoală vându două pogoane, pe care, pe urmă, le cumpără la loc, să-i aducă pe-ăia îndărăt. Spune şi tu, maică, ăsta e om? Să nu-l laşi singur şi să moară cu păcatele în spinare?!

NICULAE: Da, dar nu înţelegi că îi faci Ilinchii rău, taman acum, când îl găsi şi ea pe aviatorul ăla de la aerodrom?

ALBOAICA: I-a căşunat rău pe el, Niculae... *(Aproape râzând, dar nu era nimic de râs aici.)*

CATRINA: Nu pot, Niculae, mamă, să mai mă uit la el. Să nu-l văz în ochi. Şi nici Ilinca să mai stea acolo: eu am pătimit cu ea, şi dacă nu mă ascultă, dau pământul ei didă-ti!

ALBOAICA: Fugi de-aici, mamă, şi nu mai vorbi aşa, că Niculae o să creadă că eu te îndemn, Doamne fereşte! *(De astă dată rămase cu capul cu*

uităturа puţin poncişă, de unde îi venise pesemne mamei ei cuvântul de poancă, cu care o poreclise.)

CATRINA: Dar ce sunt eu, mă-sa sunt, sau o miloagă de pe drum, să mă rog de ea?!

NICULAE: Lasă asta acum, dacă vrei să mai viu pe-acasă de-aici înainte, fă cum zic eu şi nu-i strică Ilinchii măritişul. Şi cu tata am vorbit, îţi trece casa şi pe numele tău. Dacă nu, nici eu n-o să mai viu să-l văz şi n-are decât să rămână singur şi să-i cheme pe Paraschiv şi pe Achim de la Bucureşti. Vrei aşa?

CATRINA: Nu, mamă *(cu o voce blândă, dar neînduplecată),* nu-ţi amesteca tu tinereţile cu păcatele noastre, cine ţi-a spus să vii?

NICULAE: Nu mi-a spus nimeni, am venit pentru treieriş, cu treburi.

CATRINA: Şi cât stai? De ce nu stai tu aici, la didă-ta Mariţa?

(Moromete apăru la poartă. Alboaica îl văzu, nu pentru că se uita la el, ci pentru că prin mişcarea pe care o făcea capul pe gâtul ei zărea tot timpul totul şi nu se putea petrece nimic, chiar şi în spatele ei, fără ca ea să nu-şi dea seama în aceeaşi clipă.)

ALBOAICA: Mamă, păzea, a venit tata în peţit.

(Catrina, fie că nu se aşteptase să-l vadă pe omul ei venind după ea chiar în aceeaşi zi în care venise Niculae, fie că nu ştia ce să mai facă văzându-l că se apropie de prispă, rămase câteva minute lungi ca năucită, timp în care toată lumea se aşează pe-aproape. Alboaica aduse nişte scăunele mici, pe care le puse pe jos. Printre troscotul verde, care la ei se apropia până lângă marginea de lut a prispei.

Dar apoi Catrina îşi reveni, se ridică fără veste de la locul ei şt pieri în casă prin tinda deschisă. Să fi fugit astfel, fără să spună nimic? Moromete se uita în pământ, mohorât.)

NICULAE *(încet):* Mamă, să ştii că stăm aici şi te aşteptăm.

(Alboaic, parcă râzând, îşi dădu capul pe spate, cu o mişcare de parcă s-ar fi ferit de-un fluture care îi zbura prin preajmă.)

ALBOAICA *(în şoaptă):* Lasă, Niculae, că iese ea acuşi. Dar să ştii, tată, că nu e de-a bună, mai bine o mai lăsaţi şi veneaţi peste vreo lună...

CATRINA: De ce, peste vreo lună?

(Când ieşi, chipul ei, sub broboada nouă, arăta ca para focului, iar din ochi îi scăpărau lumini verzi.) Ce cauţi aici? *(Rămase în picioare pe prispă, adresându-se bărbatului, care stătea jos pe scăunel.)* Afară din curte! Să nu stai tu aici în faţa mea şi să vii cu Niculae după tine! Hai, afară din curte! Şi dacă Niculae ţine cu tine şi îţi caută în coarne, să plece şi el! N-am nevoie de feciori care umblă contra Domnului Cristos şi îndeamnă lumea să nu se mai ducă la sfânta biserică. *(Stătea mereu în picioare şi din când în când îi dădea îndărăt pe tată şi pe fiu cu dosul palmei, cu mişcări care n-aveau în ele nici o ştiinţă a efectului, dar erau totuşi cumplite, fiindcă arăta în clipele acelea tot atât de tânără şi pătimaşă ca şi una de treizeci de ani, care avea ea demult bănuieli că viaţa ei e greşită, dar i-a trebuit totuşi o dovadă a trădării, ca să rupă cu cel care totdeauna a înşelat-o.)* Tu *(şi dădea o dată cu vorba braţele îndărăt, ca o pasăre gata să zboare sau să atace),* azi dacă ar veni

feciorii, azi ne-ai arunca pe drumuri. Că nu-ţi ajunse că fugiră cu caii şi cu oile şi sparseră lada şi luară din ea banii cu care trebuia să meargă Niculae la şcoală!

MOROMETE: Pe unul din ei, măcar, iartă-l, c-a murit. Au mai rămas doi: unul e bolnav şi o să moară şi ăla mâine-poimâine. De cine mai ţi-e frică?

CATRINA: Mai bine ai fi murit tu, că eu cu ei n-am nimic, i-am crescut şi m-am trudit cu ei şi i-a bătut Dumnezeu după păcatele lor, dar tu... *(Vroia să spună că el a rămas singurul nepedepsit şi că trebuia deci să moară şi el, pentru ca astfel să ispăşească. Ea era singura care n-avea nici o vină şi deci nimic de ispăşit, deci singura care merita să trăiască.)*

NICULAE *(rupând tăcerea încărcată de aburii înfierbântaţi de ură, care otrăviseră numaidecât tot aerul din jur, şi era greu de văzut cum se mai putea vorbi mai departe fără să fie împrăştiaţi de cineva cu hotărâre):* Mamă... *(Moromete tăcea hotărât, şi nu se ştia dacă venise aici cu gândul să rabde sau să dea lupta în faţa lui Niculae şi să încerce să câştige* în *felul acesta.)* Uite, mamă... *(Cu un glas care arăta că el era singurul care putea să-şi păstreze aici o judecată limpede, deşi necoaptă şi poate neştiutoare.)* Tu ai fi vrut ca tata să moară şi, din câte am înţeles eu, el chiar a vrut să-ţi facă pe plac şi s-a pus la pat şi n-a vrut să mai mănânce. *(Aici îi aruncă Alboaicii o privire, şi sora lui mai mare înţelese că nu trebuia să râdă.)* Cine din sat de la noi, sau chiar şi din alte sate, ar fi fost în stare să facă una ca asta? Că până la urmă tata n-a reuşit, asta e adevărat, dar şi tu te-ai grăbit să-l laşi să se chinuiască singur şi ai vrut s-o iai şi pe Ilinca după tine. Cred şi eu că lui tata i-

a pierit atunci cheful să moară de dragul tău. *(În clipa aceea, Moromete se agită pe scăunel şi deodată se ridică* în *picioare. Îl trânti fără să vrea, bâjbâind din mâini şi impiedicându-se în propriii genunchi, până porni împleticindu-se şi făcând totuşi paşi mari.)* Tată *(cu glas răguşit),* tată! *(Dar Moromete nu se oprea şi mergea din ce în ce mai dezordonat şi Niculae fugi după el* şi *îl ţinu.)* Tată, unde pleci fără mine? Cum ne-a fost vorba?

Scena 2

Între timp, cerul începuse să fie brăzdat de fulgere. Ploua acum cu clăbuci, grădina Morometţilor se umpluse de apă şi pâraiele începură să curgă pe sub uluci şi să se verse în şanţurile drumurilor. Bărbaţi sau femei, cu câte un sac în cap. alergau pe şosea, prinşi cine ştie pe unde.

Plecându-şi fruntea, Moromete arăta atât de absorbit, încât intrând sub potopul de ploaie el nu grăbi paşii şi nu făcu nici una din acele mişcări pe care le face un om muiat într-o clipă din cap până în picioare, să-şi ferească adică faţa sau să-şi schimbe în vreun fel mersul.

Începuse să tune şi să fulgere, semn că abia acum se pregătea a ploaie mare, putea să ţină şi până mâine, astfel de amestecături de nori se învălmăşeau în straturile înalte ale văzduhului. Trosnete şi bubuituri cutreierau şi sfâşiau cerul de-o parte şi de alta, ai fi zis că e o activitate plănuită acolo sus de nişte inşi, aşa de mult semăna acum a minte de om felul cum tuna ici şi răspundea dincolo... Sub apă care cădea, grumazul lui Moromete arăta roşu ca arama, în care însă timpul

săpase ciudate semne, asemănătoare şi ele cu pământul, când a crăpat de o prea îndelungată secetă.

Moromete se mişcă din loc şi îşi scoase *pălăria din cap, pe care în mod bizar o scutură de apă, ca şi când nu şi-ar fi dat seama ce cădea de sus. Şi-o puse în cele din urmă la loc, dar nu s-ar fi putut spune că din pricină că îl supăra ceva, ci pentru că o pălărie trebuie să stea pe cap şi nu în mână.*

MOROMETE: Uită-te la mine, am peste cincizeci de ani şi în mintea mea e că o să trăiesc o sută. De ce să nu trăiesc? Ce, nu e bine de trăit? Şi atunci de ce să mă mai mir eu că fata asta se ceartă pentru pământ, crezându-l al ei, deşi nu se poate să nu fi auzit şi ea ce-o să fie în viitor? *(Ocoli cu grijă şira de paie şi se uita în sus, cercetând-o atent. Era bine făcută, ploaia luneca peste creasta ei ca şi când ar fi fost acoperită. Moromete nu se arătă însă mulţumit, puse mâna pe o furcă de lemn, pe care o trase chiar din paie, şi cu coarnele ei lucioase izbi zdravăn de mai multe ori într-un anume loc. Avea o înverşunare puţin cam sâcâită, doar el făcuse şira, cum de-i scăpaseră astfel de burţi şi goluri, prin care apa putea pătrunde şi mucegai paiele, şi îi dădea înainte cu lovituri rare, dar foarte îndesate, uitându-se mereu în sus, în timp ce ploaia îi spăla din belşug chipul osos, cu fruntea lui bombată şi cu ochii feriţi sub arcade puternice şi drepte. Deodată nedumerit şi parcă indignat.)*... Şi socoteală ciobanului?! *(Avea aerul că tot ceea ce gândise el în acest timp mai era cum mai era, dar cum de uitase un lucru atât de important, dacă nu chiar cel mai important? Cedând presiunii apei care, pesemne, la mărimea*

ei, era cu atât mai mare, o cracă uriaşă de salcâm pârâi şi se lăsă apoi în jos, dezvelind trupul copacului şi lăsând pe tulpina lui groasă o rană albă, din care braţul rupt încă nu căzuse de tot. Moromete se uită îndelung pe sub pălăria lui, ale cărei boruri nu se fleşcăiseră de atâta ploaie, dar pe care se făceau băşici ca pe jos, şi începu să păşească în direcţia aceea, să vadă ce s-a întâmplat. Pesemne, craca era ea demult bătrâna, de se rupsese din senin, nici măcar n-o trăsnise. O apucă de vârf şi trase de ea s-o dea jos. Craca se întinse, dar nu vru să se desprindă din locul ei, şi atunci Moromete se uită în sus mirat şi o lăsă. Dacă mai avea în felul ăsta legătura cu seva trunchiului, se putea drege şi rămâne verde mai departe.) Socoteala ciobanului e achitată. Ce s-o mai încurcăm, c-o fi, c-o păţi, asta e, dacă îţi place. Dacă nu, fă şi tu ce-oi şti, pe mine nu mă priveşte!... Nu te-o fi privind pe tine, dar pe mine mă cam, fiindcă, hm, unde vreai să mă duc?!! Aţi fost şase copii. N-am putut să mă rup în şase părţi, că m-aş fi rupt şi aş fi zis, na ţie cutare, na şi ţie cutărică, tu, ăsta, du-te la şcoală şi studiază, tu, Paraschive, ia şi te însoară cu Manda lui Bodârlache, tu, Nilă, aranjează-te şi tu cum te taie capul cu ce-ţi dau, tu, Achime, ia-ţi oile şi fă ce vrei cu ele, voi, fetele astea, vedeţi, cu ce vă mai dau eu şi cu ce vă mai vine de la mă-ta, arăniţi-vă şi voi pe-acolo, prin târla ăluia cu care o să vă măritaţi!... Iar eu, părintele, să ajung la mila voastră, să mă trimiteţi de la unul la altul cu mămăliga în mână, că n-o să am cu ce s-o mănânc. Ei, chiar dacă făceam aşa, tot n-aţi fi fost mulţumiţi! *(Se apropie de gard* şi *luă de lângă el o sapă răzimată cu tăişul înăuntru. Începu să facă în pământul moale al grădinii un mic şanţ spre viroaga.)* Uite, dacă nu

făceam eu şănţuleţul ăsta, o nimica toată, apa asta care s-a făcut baltă în grădină ar fi intrat sub paie şi mi le-ar fi putrezit. Or, mie paiele îmi trebuiesc, ce aştern iarna la cai în grajd şi cu ce fac focul să încălzesc soba în casă? Fiindcă, orice-ai spune tu... *(bolborosi, în timp ce mâinile lui spălate de izbiturile ploii mânuiau cu atâta pricepere sapa încât ai fi putut crede, uitându-te la el, că braţ, trup, sapă şi pământ se înţeleseseră să se mişte în aşa fel încât toată apa din jur să alerge spre locul acela şi s-o ia apoi veselă la vale)*... într-o casă tot trebuie să stai, şi focul în ea tot trebuie să-l faci, indiferent că tu vii şi strici rostul... Că tu vii şi-mi spui că noi suntem ultimii ţărani de pe lume şi că trebuie să dispărem... Şi de ce crezi că n-ai fi tu ultimul prost de pe lume şi că mai degrabă tu ar trebui să dispari, nu eu?... Eu nu zic asta, fiindcă prostul e dat şi el de Dumnezeu, şi trebuie să trăiască şi el, dar nu sub denumirea de deştept. Dar n-a venit nimeni să-l caute la el acasă, ca acum, şi în văzul lumii să-i spună: „Vino, bă, încoace, tu ăl prost, că tu eşti bun, treci aici şi fii mare şi tare; lasă că le arătăm noi lor!“ De ce? *(Şi aici se opri din vorbit, dar altfel ca până acum, liniştit, cu întrebarea parcă în mâini, amestecând-o cu apa şi pământul pe care îl săpa cu mişcări fără greş.)* Aşa că vezi... *(cu o admiraţie de sine neacoperită, faţă de generozitatea lui)*... eu te las pe tine să trăieşti!... Dar rău fac, că tu vii pe urma şi-mi spui mie că nu mai am nici un rost pe lumea asta... şi ce-o să mănânci, mă Bâznae? Ce-o să mănânci, mă, tâmpitule? *(Apăsând cu un fel de milă nesfârşită, aproape părintească, pe ultimul cuvânt, contemplând parcă cu jale mizeria mintală a acelui Bâznae care îi spusese lui asemenea lucruri despre soarta care le era rezervată, în viitor, ţăranilor. Se*

apropie încet cu şanţul său de viroagă, îl termină şi se întoarse apoi şi îl luă de la cap, să-l adâncească. Apa se scurgea la vale cântând şi de sus continua să toarne fără oprire. Moromete ridică fruntea şi se uită, şi ceea ce văzu îl făcu să-şi dea pălăria pe ceafă de admiraţie. Şanţul cel mare, comun tuturor grădinilor de pe-acolo, dădea peste mal de-atâta apă. Şi dacă n-ar fi curs cu repeziciune spre o direcţie a ei, care ducea spre râu, te-ai fi putut teme că dacă ploaia nu se va opri curând, va îneca satul. Ilinca ieşi cu un sac în cap. Când îl văzu cu sapa în mână şi ud de sus până jos, începu să strige.)

ILINCA: Tată, hai în casă, vrei chiar să răceşti şi să mori?

(Dar Moromete parcă nici nu auzea şi zadarnic fata se apropie şi îl trase de mână.)

MOROMETE: Fugi de-aici, nu vezi că e ploaie caldă?

(Dar, aşa caldă cum era, fata începuse să clănţăne din dinţi. Se întoarse în pridvor şi strigă iar.)

ILINCA: Tată! Tată! Tată, vin' încoace!

(Fără ca el s-o asculte, conducând mai departe torentele de apă, făcându-le loc cu sapa şi continuând liniştit şi netulburat să vorbească, prizonier, parcă, fără scăpare, al elementelor şi al lui însuşi...)

ACTUL al ll-lea
Tabloul 5

La treierat, pe una dintre cele şapte arii ale satului.

Şirele de paie care începuseră să se clădească după seceriş se înşiră cuminţi, sub soarele arzător, în jurul batozei. Un ordin scris este pus la vedere: „Vor fi acuzaţi de sabotaj acei proprietari care nu vor repara batozele şi nu le vor pune în bună stare de funcţiune şi nu le vor scoate la timp pe izlaz, la locuri anume destinate, în vederea treierişului“. **Pe un panou uriaş, alături de lada cu nisip, de butoaiele cu apă şi de uneltele pregătite împotriva incendiului, este afişată o lozincă:** „Te-ai grăbit, ai câştigat, ai întârziat, ai pierdut. I. V. Stalin“. **Pe lada cu nisip, un telefon de campanie, un registru şi un om care scrie.**

Pe jos, în dreapta batozei, pe cergi, pe rogojini, muşuroaie de grâu. Ţăranii, stau, fumând. Batoza o oprită. E pauză de prânz.

CÂRSTACHE *(răsucindu-şi o ţigară):* Uite, o făcurăm şi pe-asta, treierarăm. Aşa e viaţa noastră, muncim ce muncim, dar pe urmă e bine, îţi aduni grâuşorul de pe câmp şi mănânci pâine.

MATEI DIMIR: Vasile al lui Troscot a terminat şi l-a dat la trior şi nu i-a mai rămas nimic. (Se *aşază lângă o şiră de grâu, unde stătea Moromete, cu Cârstache şi cu Nae Cismaru.)*

GIUGUDEL: Nu mai spune, chiar nimic nu i-a mai rămas?!

CÂRSTACHE: Conform calculelor, trebuie să predea tot. Îi rămâne neghina. *(Râse încântat.)* Că baza nu primeşte la cote decât grâu fără „corpuri străine“. Pe mine nu m-au întors de la gară, până

să-l dau la trior? Şi trior, de unde să iei?

NAE: Du-te, mă, acasă.

CÂRSTACHE: Da' ce, te lasă ăştia! *(Şi arată paznicii care patrulau pe lângă batoză şi şirele de grâu.)*

UN ŢĂRAN: Şi ce facem?

ALT ŢĂRAN: Stăm.

MATEI DIMIR: Nu e voie să ducem grâul acasă fără chitanţă de la gară c-am predat cotele.

CÂRSTACHE: Ce face, domnule, băiatu' ăsta al dumitale, nea Ilie?

MOROMETE: Ce vrei să facă, măi Cârstache... Ce putere are el?

NAE: Măi, pe ăsta, Ilie, eu în locul tău nu l-aş primi în casă, mă!

MOROMETE: Da, dar tu nu poţi fi în locul meu. *(Şi ridică un deget în sus, ca să sublinieze deosebirea.)*

CÂRSTACHE: Nea Ilie, păi bine, domnule, el nu vede situaţia cum stă în realitate? De ce nu spune acolo că nu se poate? Eu sunt convins că el nici măcar nu le-a spus: „Domnule, nu se poate!"

GIUGUDEL: De unde eşti tu convins, Cârstache? Ai stat tu lângă el când a vorbit?

COSTACHE: De unde ştii tu ce-a zis Niculae la raion, dacă tu ai fost pe-aici? Poate că a spus, de ce să zici tu că n-a spus?

ALT ŢĂRAN: Niculae ce zice, nea Ilie?

MOROMETE: Niculae? Zice că are în faţa lui un sat vechi şi vrea să facă din el unul nou.

CÂRSTACHE: Cum adică, vrea să facă el un sat nou?

MOROMETE *(continuă, ca şi cum n-ar fi auzit):* Adică, ce înseamnă vechi? Noi avem loturile noastre cam de 30 de ani, asta înseamnă la tine ve-

chime? — îl întreb eu. Ce vrei dumneata? Să nu mai am eu cai, să nu mai am eu pământ, să nu mai am eu cu ce-mi creşte o oaie, o vacă, o pasăre sau un porc? De ce? Ce vezi tu rău în asta? Vreai să creşti tu, la colhoz? Păi, vita dacă nu e a ta, ce-ţi pasă ţie de ea, dacă moare, se îmbolnăveşte sau nu face viţei... S-au apucat şi-au omorât caii. Cică „consumă mult", şi atunci le-au dat cu paru-n cap şi carnea au tocat-o şi au dat-o la păsări.

UN ŢĂRAN: Şi cu ce cară, când au ceva de cărat?

MOROMETE: Au mai păstrat ei, că nu i-au omorât pe toţi, dar „pe măsură ce ne industrializăm“, aşa mi-au spus, o să-i dăm pe la fabricile de conserve, sau o să-i omorâm noi p-acilea.

MATEI DIMIR: Bine, dom’le, şi dacă te însori, plimbi mireasa cu tractorul şi în loc de cântecul ălora cu vioară să se audă păcănitui motorului?

MOROMETE: Păi bine, mă Niculae, zic eu, tu nu ştii ce e o mireasă, o mireasă e şi ea o singură dată mireasă în viaţa ei, şi cât o trăi ea după aia o să tot meargă pe jos, dar în ziua aia trebuie s-o plimbi de la un capăt la altul al satului cu beteală şi cunună pe cap, cu muzică, cu rochie albă până jos, cu pantofi cu tocuri înalte, şi cu flăcău’ cu bradul pentru tine, şi aşa mai departe, cum ştii şi tu că trebuie să faci... *(După o pauză.)* Şi ce, parcă numai de nuntă e vorba? *(Tăcu, îşi plecă fruntea şi toţi se uitau şi aşteptau.)*

CÂRSTACHE: Ei, şi Niculae ce-a mai zis, nea Ilie?

(Moromete era foarte tăcut şi îngândurat şi însingurat, deşi toţi stăteau în jurul său liniştiţi şi nu erau puţini, şi prin tăcerea lor grea confirmau

că şi ei gândesc la fel. Era limpede că nu era vorba aici nici de soarta cailor, nici de plimbarea unei mirese.)

NAE *(încet):* Ce-a zis, nea Ilie, Niculae? Ce-a răspuns el, când i-ai spus aşa?

MOROMETE *(privind departe peste şirele de grâu):* Niculae... *(Şi oftă, copleşit de o tristeţe neagră, singuratică, dureroasă)* Niculae e un copil. El nu ştie ce ştim noi. El nu ştie că binele n-a dispărut niciodată din omenire... Dă-mi, mă Nae, o ţigare, că îl terminai pe-al meu.

MATEI DIMIR *(supărat):* Aici n-ai dreptate. Cum poţi să spui că a fost bine până acum în omenire?

MOROMETE: N-a fost numai bine, a fost şi mult rău... *(Trage adânc din ţigară.)* Mult rău a fost, dar de dispărut n-a dispărut niciodată binele, înţelegi? Asta-i problema. Şi aici nu trebuie să vii tu şi să strici binele ăla care a fost, pe motiv că faci ceva nou. Începe de colea, de la capul unde e rău, nu de la capul unde e bine, dacă zici că ăsta e scopul. Înţeleg să vii să-mi dai, nu să-mi iei. Eu nu zic să-mi dai, că nu sunt nebun să-ţi cer dacă nici tu n-ai de unde, dar măcar nu-mi lua. Şi cum, mă Niculae, zic, o să ne forţeze?... *(Trage iar din ţigară.)*

CÂRSTACHE: Şi el, ce-a zis?

MOROMETE: Aş, zice, de unde, o să fie prin liberul consimţământ. Aşa că, asta e! Cine o mai apuca şi timpurile alea... Oare asta să fie schimbarea veşnică a lumii, pe care, cât eşti ţăran, n-o simţi, deşi poate că alţii, bătrâni când tu nu ştiai nimic, au suferit ca şi tine acum? Aşa să fie oare?

(Pe întinderea şesului, înceţoşată de lumină şi căldură, se văzu un om alergând şi ţipând.)

OMUL: Oameni buni! Oameni buni!

(Unii se ridică speriaţi.)

COSTACHE *(răcnind):* Ce e, mă, ce s-a întâmplat?

OMUL: La Cotigeoaia, Bilă a sărit la Nae Marinescu şi i-a dat cu goga în cap, şi atunci oamenii l-au pus jos, şi Mantaroşie s-a dus la miliţie... Vine miliţia, oameni buni... Cu puştile! Toţi de la Cotigeoaia încarcă grâul în căruţe şi îl aduc acasă.

CÂRSTACHE: Să sară el cu goga... păi da' el e din biroul de partid...

OMUL: I-a spart capul.

COSTACHE: L-au pus jos şi l-au strâns de gât?

OMUL: Nu l-au omorât, c-a scăpat. A fugit să cheme miliţia. Toţi încarcă grâul şi îl duc acasă...

NAE: Spune, mă, da' cum s-a întâmplat?

OMUL: Bilă a început să urle la alde Marinescu: „Ai dat cotele, mă?" Nae i-a zis: „Du-te, mă Bilă, d'acilea, nu sta pe capul meu, tu nu vezi că n-am terminat?" Şi Bilă odată a început să urle... Ai lui Marinescu s-au apropiat de el şi Nae i-a zis şi i-a făcut un semn cu mâna spre sat: „Du-te, mă Bilă, cu *arlusul* tău — că Bilă e responsabil cu asta, cu *arlusul* — şi lasă-ne pe noi în pace, ce cauţi tu aici, tu ţii legătura cu Uniunea Sovietică, du-te acolo şi nu mai face umbră p-acilea". „Domnilor, a urlat atunci Bilă la noi, cu gura de i se vedea omuşorul din gât, aţi auzit, domnilor, ce-a zis acest spion anticomunist, luând în derâdere lagărul! Eşti arestat, te arestez în numele comitetului executiv". Şi s-a repezit în el, a ridicat goga şi i-a dat lui Nae în cap şi el a căzut, şi atunci

au sărit toţi şi au pus mâna pe Bilă. L-au scăpat paznicii. Acum, toţi încarcă şi duc grâul acasă.

UN ŢĂRAN *(către altul din dreapta):* Gheorghe, bă Gheorghe, unde eşti, mă? Pune grâul în căruţă şi hai acasă!

GHEORGHE: Nu se mai dă cote?

ŢĂRANUL: Vedem noi pe urmă. Cât vreai să-l ţii aici? Adă caii, pune-i la căruţă şi hai. Vreai să vie o ploaie peste noi, să stai pe urmă să-l întinzi la soare să se usuce?

OMUL DE LA TELEFON: Nu pleacă nimeni! Dau telefon la Sfat. Alo! Alo!

ALT ŢĂRAN: Du-te-n mă-ta. cu telefonul tău cu tot.

GHEORGHE *(apropiindu-se):* Ce e mă, nu se mai dă cote?

(Isosică, secretarul de partid, cu Plotoagă, preşedintele, intră, auzind vorba ţăranului din urmă.)

ISOSICĂ: Nu se egzistă. Cotele trebuiesc predate fără discuţie, şi cine nu vrea, nu duce grâul acasă. N-are decât să-l ţină pe câmp. Să vedem cât îl ţine.

(Intră Niculae Moromete. Merge printre muşuroaiele de grâu întinse pe pământ, la început în tăcere, apoi iuţind mereu paşii; cu o voce tăioasă ca un brici, îl întreabă pe Isosică.)

NICULAE: Ce e cu grămezile astea de grâu?

ISOSICĂ: Sunt d-ăia care au grâul cu neghină, nu li-l primeşte la bază, iar cu ăilalţi nu ştiu ce mama dracului e... Cică n-au căruţe.

NICULAE: Asta s-o spuneţi unuia care nu ştie cum se treieră grâul, dar nu mie. Grămezile astea

s-au făcut ieri; în prima zi, am văzut şi eu că baza de recepţie îi trimite cu grâul îndărăt pe ăia cu neghina, dar ieri ce-aţi păzit, tu şi cu Plotoagă, de i-aţi lăsat şi pe ăi cu grâul curat să-l pună pe jos? De ce nu răspunzi?

ISOSICĂ *(către Plotoagă):* Ce taci, mă? De ce nu-i spui tovarăşului Niculae că ai umblat ieri pe la Ciolăneşti după màhine?! Eu am fost la Raion, la Comitet, la serviciul de documentare.

NICULAE: Şi altă zi nu ţi-ai găsit, să te duci la documentare? *(Caută cu ochii.)* Tată, ai predat cota?

MOROMETE *(nepăsător la agitaţia celorlalţi):* Aştept pe Cârstache, să mergem odată, şi pe Costache, şi pe alde Giugudel, că suntem în ceată.

ISOSICĂ: Ce ordonaţi să facem, tovarăşe Nicujae? Aveţi dreptate, ne facem autocritica, da' ce dracu' facem cu ăla cu neghina? Nu se poate, ordinul e ordin, ai arat, plăteşti, ai contract... Dar baza de recepţie ar trebui să le primească grâul cu neghină, că doar ei l-au dat, nu l-am inventat noi. Vorbiţi cu baza la telefon.

NICULAE: Ce să vorbesc? Am vorbit! Nu putem să perpetuăm să predăm bazei grâu cu corpuri străine, că la toamnă tot aşa se seamănă, şi o ţinem aşa, ca gaia maţu'. Astea sunt dispoziţiile.

ISOSICĂ: Pentru întreaga ţară?

NICULAE: N-oi fi vrând să se dea dispoziţii pentru fiecare ţăran în parte? Câte trioare, sau màhine, cum dracu' le spuneţi voi, avem în sat?

PLOTOAGĂ: Sunt câteva trioare, dar toate sunt stricate. Am fost şi la Ciolăneşti. Dar şi acolo sunt stricate.

NICULAE: Şi nu se pot repara?

PLOTOAGĂ: Nu se pot, că le lipsesc tot felul de piese. Unul nu e bun.

NICULAE *(către omul de la telefon):* Dă-mi S.M.T.-ul. Poate găsim la ei.

PLOTOAGĂ *(egal, privind într-o parte):* Sunt date. Se lucrează cu ele în alte părţi.

NICULAE *(fulgerându-l, se repede la telefon):* Dă-mi baza de recepţie.

OMUL DE LA TELEFON *(învârte manivela, îndelung):* Alo! Alo! Nu răspunde! Alo! Alo!

NICULAE: Dă-mi Comitetul raional de partid. Cu primul secretar.

OMUL DE LA TELEFON: E ocupat. Alo! Alo!

NICULAE: Cheamă mereu. Ce caşti ochii la mine?

OMUL DE LA TELEFON: Acum nu răspunde. *(Niculae iese nervos. În acest timp. Plotoagă trece ţăranii în revistă, începând să-i ia pe fiecare la rând.)*

PLOTOAGĂ: Ce e, Cârstache. de ce nu vrei să-ţi duci cotele la bază?

CÂRSTACHE: Păi acuma treierai, aştept să vină alde cumnată-meu cu căruţa de la Mozăceni şi-l duc. De ce să nu-l duc? Îl duc. Tocmai pe mine mă găsişi?

PLOTOAGĂ: Şi tu, Costache? Tu ce aştepţi?

COSTACHE: Păi acù treierai şi eu. Aştept să vie Ilie cu căruţa şi-l duc.

PLOTOAGĂ *(nervos):* Care Ilie?

COSTACHE: Ilie Usturoi, cu care sunt în ceată.

PLOTOAGĂ *(către toţi):* Lasă, că vă facem noi rost de căruţe, n-aveţi nici o grijă, să vedeţi cum o să plătiţi voi şi transportul până la gară.

CÎRSTACHE: Parcă se zicea că se taie cotele.

PLOTOAGĂ: Nu le taie nimeni, cine dracu’ v-a mai spus şi prostia asta?

CÂRSTACHE: Lumea. Să stăm, zice, să nu le ducă nimeni, şi n-au ce să ne facă,

ISOSICĂ: Ce crezi dumneata? Crezi că, cu atâta grâu,
n-o să dai nimic statului, sau crezi că n-ai nici o obligaţie patriotică faţă de poporul care munceşte în fabrici şi uzine?

CÂRSTACHE: Mă Isosică, ăi fi tu secretar de partid, da' pe mine să nu mă amestecaţi în chestiunile voastre de partid, că grâul e proprietatea mea şi fac ce vreau cu el. Dacă dumneata vreai să mi-l iai, ai puterea s-o faci, dar să nu mă puneţi voi pe mine să iscălesc, că nu iscălesc...

PLOTOAGĂ: Poţi să nu iscăleşti, dar încarcă grâul în căruţă şi du-ţi cotele aferente...

UN ŢĂRAN *(către toţi, cu o expresie de triumf):* Lui Ilie al lui Moacă i-au intrat astă-iarnă în curte şi-au luat un bou. „Mă, zice Ilie a' lui Moacă, ăştia nu se mulţumesc să-ţi ia vita din grajd, dar te mai pune pe urmă să iscăleşti că ai dat-o de bunăvoie".

ISOSICĂ: Dar când a încasat banii în avans de contract, i-a plăcut. Ia să vă trecem noi, în cap cu domnul Ilie Moacă, pe lista de agitaţie contra guvernului, să vă învăţăm noi minte. Cum te cheamă?

ALT ŢĂRAN *(către cel care vorbise):* Hai, mă, să încărcăm căruţele, că s-a supărat aici toată lumea, hai, Costică.

ISOSICĂ: Bă, fiţi-ar capu-al dracu', tu eşti membru de partid, sau ce mama dracului eşti? Încarcă grâul, şi mişcă la bază! *(Pleacă.)*

MATEI DIMIR: Hai, tovarăşe secretar, nu ţipa aşa la om, că noi acilea mai avem de treierat.

PLOTOAGĂ: Şi tu ce stai, de ce nu dai cotă?

MATEI DIMIR: N-auzi că n-am terminat, ce te legi de mine, când eu abia am băgat în batoză, şi uite colo căruţele la rând, să tragă la coş.

PLOTOAGĂ: Ai neghină?

MATEI DIMIR: N-am.

PLOTOAGA: Ai arăt cu S.M.T.-ul?

MATEI DIMIR: Am arat.

PLOTOAGA: Atunci, ce... mă-ti crezi tu, că S.M.T.-ul ăsta e pe gratis, n-ai iscălit un contract că ai să plăteşti în produse?

MATEI DIMIR: Şi tu, ce Dumnezeul mă-ti căşunaşi pe mine, care nici n-am terminat? Nimerişi pe mine... 'zeii tăi de preşedinte, că dacă mă reped acuma în tine, te fac de uiţi pe toată viaţa că ai fost vreodată preşedinte!

PLOTOAGĂ *(către un ţăran care stătea sprijinit într-o furcă):* Cristache! Du-te la postul de miliţie şi spune-i tovarăşului plutonier să vină imediat pe arie. *(Ţăranul nu se mişcă.)*

NAE: Suntem martori că tu l-ai înjurat întâi.

MATEI DIMIR: Să ne ia tot grâul, şi să ştim o socoteală.

UN ŢARAN: Sigur că da, că ce ne rămâne, dacă-l dăm la trior?

ALT TARAN: Neghina, asta îţi mai rămâne!

CÂRSTACHE: Dacă ar şti muncitoru' ăla din fabrică cum dăm noi grâul acilea, ar da cu ciocanul în pământ...

COSTACHE: Ce mai stăm să ne socotim, că S.M.T., că U.T.M., că F.D.P.! Să ne ia tot grâul, tot acolo se ajunge. *(Ţăranii se apropie.)*

PLOTOAGĂ *(urlă ca ieşit din minţi, bătând în retragere):* O să vă confiscăm trioarele! Cotele o să le daţi curate, şi toate! O să punem miliţia pe voi!

ALT ŢĂRAN: Ce staţi, mă, aşa? Hai să ducem grâul acasă, că vine ploaia şi ni-l udă.

PAZNICUL *(urcându-se pe ladă de nisip):* Nu încălcaţi dispoziţiile, nimeni n-o să fie scutit de cote. *(Flutură deasupra capului nişte hârtii.)* Avem

tabele! Degeaba îl duceţi acasă, moara are ordin să nu macine la nimeni fără chitanţă de predare! Înţelegeţi!

(Un fior trece parcă prin arie. Dinspre pădurea Cotigeoaia, două împuşcături, amplificate de ecoul pădurii. Ţipete de femeie; câteva femei traversează scena, gonind ca scoase din minţi. Ordine scurte, încordate: „La căruţe, înhama caii! Aduceţi sacii! Duceţi grâul acasă! Pitiţi-l în pod!“)

NAE: Hai, mă, hai să-l dăm jos de la primărie, să scăpăm de el! *(Pune mâna pe o furcă.)*

VOCI: Hai. bă. Hai, Ilie, hai să ne strângem toţi să ne ducem peste ei. Peste Isosică şi toţi ăştia! Hai Ilie, ce mai stai! Hai Cârstache! *(împuşcături, mai aproape.)* Bă Moromete, unde eşti, mă? Ai văzut, mă?! Ne împuşcă, mă! Ne împuşcă cu puşca, mă! Ce-i mai facem noi acuma?!? Ne împuşcă!!!

MOROMETE: Ce-o să păţeşti tu acuma, măi Nae, o să fie vai de curul tău! *(Ies ţăranii, în direcţii diferite, în fugă. Scena rămâne goală. Numai omul de la telefon bate în furcă: „Alo! Alo! Raionul!“ Intră în fugă Niculae, Isosică şi Plotoagă. Însoţiţi de plutonierul Moise.)*

NICULAE: Ce e asta, cine a tras cu arma? Ce este aici?

OMUL DE LA TELEFON: Păi să vedeţi, fug oamenii cu grâul acasă şi nu mai ştim ce să facem! Paznicii nu mai au nici o putere.

NICULAE: Dă-mi Raionul de partid, cere-l urgent pe tovarăşul prim! Tovarăşe plutonier, trimite imediat miliţienii pe care îi ai pe aria principală, cu ordin să nu lase pe nimeni să intre cu grâul în sat.

PLUTONIERUL: Tovarăşe Niculae, nu am

miliţieni.

NICULAE: Puşti ai?

PLUTONIERUL: Am.

NICULAE: Uniforme ai?

PLUTONIERUL: Am.

NICULAE: Ia nişte paznici, îmbracă-i în miliţieni şi pune-i la intrarea în sat.

PLUTONIERUL: Numai să nu-i recunoască oamenii, că se face miliţia de râs.

OMUL DE LA TELEFON: Aveţi legătura.

NICULAE: Alo! Alo! Tovarăşe prim, eu sunt, Moromete, vorbesc din Siliştea, de pe arie... E o situaţie grea... ce facem. Îi lăsăm să ducă grâul acasă...? Alo! Da... Da! *(În acest timp. Plotoagă se urcase pe ceva înalt şi vorbea, dând din mâini.)* Să trăiţi! Vom mobiliza toate forţele...! Da... Da... înţeleg!

PLOTOAGĂ: Tovarăşi ţărani, problema s-a soluţionat! Tovarăşi de răspundere au înţeles situaţia! S-a aprobat ca bazele să primească grâu cu corpuri străine peste şapte la sută! Porniţi convoaiele spre bază. Predaţi cotele şi puteţi ridica grâul! Nu mai egzistă instigaţie chiaburească! Tovarăşi ţărani...

(Niculae ieşi grăbit. Isosică porni după el.)

PLOTOAGĂ: Şi eu ce fac?

ISOSICĂ (îi *aruncă o privire scurtă lui Plotoagă):* Du-te dracului! *(Scuipă într-o parte, grăbindu-se să-l ajungă din urmă pe Niculae.)*

Tabloul 6

La Sfat. Biroul preşedintelui comitetului executiv. Vasile al Moşii e la birou. Plutonierul

Moise, în picioare.

VASILE: Să-mi aduci toate hârţoagele lui Plotoagă, să le controlez.

PLUTONIERUL: Să trăiţi, tovarăşe preşedinte. *(Iese. Intră Niculae Moromete.)*

VASILE: Noroc, tovarăşe Moromete. Am trimis pe tâmpitu' de Micu să te cheme şi n-a ştiut ce să spună, că nea Ilie n-a vrut să te scoale, zicea că eşti obosit şi dormi, că mâine pleci.

NICULAE: Mda. Sunt chemat la Raion. Sarcina mea s-a cam încheiat. Campania de strângerea recoltei se apropie de sfârşit.

VASILE: Veţi fi tras la răspundere pentru ce s-a întâmplat?

NICULAE: Nu te priveşte pe dumneata! Ai vorbit foarte bine aseară la şedinţă. N-am ştiut că ai avut o viaţă atât de grea. Dacă te apucai să-mi spui mie, aşa cum ai vrut, când am venit la începutul campaniei, n-ai mai fi obţinut acelaşi rezultat.

VASILE: Chiar de-atunci v-am dat dreptate.

NICULAE: Ai fost foarte dur aseară şi ai făcut foarte bine. Bilă şi Plotoagă îşi merită din plin sancţiunile primite.

VASILE: Am spus şi în şedinţă: Plotoagă a intrat în partid pus de chiaburi. ca om al lor de încredere. El a boicotat înfiinţarea geaceului la noi în sat. Am fost de faţă, când Năstase Rădulescu şi fiul lui, Dan, cei mai chiaburi din câţi există, cei care au vrut să mă omoare cu cuţitul c-am vrut să intru în colectivă, şi pe nevastă-mea domnul Dan a lovit-o cu palma peste gură, şi pe fata mea, de trei ani, că se ducea la uşa lor, au umplut-o de sânge, că de ce am trimis-o să întindă mâna, de parcă eu o trimesesem... Ei bine, eu am

fost de faţă, când, cu ani în urmă, discutaseră să-l „vopsească“ comunist pe Plotoagă, să ajungă primar, să împiedice colectivizarea.

NICULAE: Toate astea au luat sfârşit. Acum trebuie să îndreptaţi lucrurile. Faceţi o comisie de oameni respectaţi în sat. Şi cu tact, mult tact, strângeţi cotele care mai sunt de strâns, de la cei care au fugit de pe arie. Aveţi grijă cum intraţi în curţile oamenilor şi cum vorbiţi.

VASILE *(sumbru):* Cu chiaburii, însă, nu intrăm în discuţie. Pe chiaburi ii executăm la sânge.

NICULAE: Succes în noua dumitale muncă şi felicitări. (*Îi strânge mâna şi iese.)*

VASILE *(către plutonierul Moise, care era dincolo de uşă):* Tovarăşe Moise!

PLUTONIERUL: Să trăiţi!

VASILE: I-ai adus, mă?

PLUTONIERUL: Sunt aici. Aşteaptă.

VASILE: Bagă-i înăuntru şi stai afară. *(Intră Năstase Rădulescu-bătrânul, şi fie-său. Dan. Au privirile grele de ură. Dar sunt semeţi. Se privesc în tăcere.)* Luaţi loc. Luaţi loc. Avem ceva de vorbit.

NĂSTASE: Nu putuşi să aştepţi până mâine? Crezi că nu ştim noi de ieri seară, înaintea ta, că a venit ordin să te pună pe tine moţ? Nu era nevoie să ne chemi aici chiar îndată, puteai şi tu să mai aştepţi trei-patru zile, să nu râdă lumea de tine.

VASILE: M-am gândit şi eu să aştept o zi-două, dar pe urmă mi-am zis că am aşteptat destul. Nici nu ştiţi cât am aşteptat şi câte am înghiţit, de câte ori era gata să mă dau bătut şi să fug din sat. Acuma am pus mâna pe voi.

NĂSTASE *(dispreţuitor):* Şi ce-o să faci?

(Vasile se apropie şi îl plesni pe bătrân atât de năprasnic peste faţă încât îl răsturnă pe podea cu

scaun cu tot.)

VASILE: Sări, domnule Dan, să-ţi aperi tatăl căzut la pământ. Aveai un cuţit, nu-l mai porţi la tine? *(Dan avu scaunul în mână şi-i dădu în cap lui Vasile cu el. Căzură amândoi, dar imediat Vasile se ridică, în timp ce Dan se zvârcolea pe jos. Vasile îl lăsă pe acesta, îl ridică pe Năstase, şi-l puse pe scaun. Bătrânului îi curgea sânge din nas, i se făcuse cămaşa roşie.)* Închină-te la Dumnezeu, ai să mori pe-acolo pe unde am să te trimit eu, şi din avere şi din tot ce ai tu o să se aleagă praful. N-am să dorm ca lumea până n-am să vă stârpesc pe toţi din rădăcină, dar o să încep cu tine, ca rudă ce-mi eşti... *(Plutonierul Moise intră.)* Cine ţi-a dat voie să intri fără să baţi în uşă? Afară! *(Apoi se calmă.)* Stai! Ia-i pe ăştia, pe amândoi, şi cu Arghirescu mergi cu ei acasă, să plătească o sută optzeci de mii de lei impozit. Să se cerceteze pe urmă exact cât pământ au. Şi îi dăm în judecată pentru că au indus în eroare Sfatul popular. Fiind chiaburi înrăiţi şi periculoşi, îi trimiţi pe urmă cu escortă la raion, pe bază de declaraţii de la toţi pe care i-au omorât ăştia cu măciucile în viaţa lor. *(Dan nu-şi revenea după lovitura primită.)* Mi-a spus cineva că aşa trebuia să-ţi fac când ai scos cuţitul la mine în casă, după ce ai plesnit-o pe nevastă-mea, dar nu m-am gândit. Să dai tu în nevasta mea... *(Şi-i dădu o palmă, de-l lungi iar.)* Dă-i ăstuia afară să se spele, să nu-mi facă mie bâlci prin sat cu sângele lui puturos pe cămaşă. *(Şi-l arătă pe bătrân.)*

DAN: Vere, fă-ne tu nouă cel mai mare rău pe care poţi să ni-l faci, că dacă venim noi şi căderi voi, să nu-ţi pară rău că nu l-ai făcut.

VASILE: Fii liniştit în privinţa asta, n-o să-mi pară rău de nimic, şi-o să mă străduiesc de aşa

manieră încât piatră pe piatră n-o să mai găsiţi când o să vă întoarceţi. Dacă o să vă mai întoarceţi! *(Şi făcu semn din cap plutonierului să fie scoşi afară de-acolo.)*

Tabloul 7

La câteva săptămâni după treieriş, Moromete se pomeni din nou în pridvor cu prietenii săi. Costache al Joachii era atât de tulburat, încât dacă nu l-ar fi văzut şchiopătând, Moromete nu l-ar fi recunoscut.

MOROMETE: Ce e, mă Costache?

COSTACHE: Bă Ilie, e rău, mă! M-am certat cu-al lui Gogoaşă şi ăla a spus că am împărţit grâul cu el ca să dau cotă mai puţină.

MOROMETE: Păi nu erea, măi Costache, nevoie să spuie ăla, toată lumea ştie, că ai avut tu grijă să vorbeşti. Ei şi ce?

COSTACHE: A venit Vasile al Moaşii, noul preşedinte, cu căruţele, şi mi-a luat grâul din pod!

MOROMETE: Tot?

COSTACHE: Aproape tot.

MOROMETE: Fugi, că minţi!

(Se lăsă o tăcere, care confirmă că şi celorlalţi li se întâmplase acelaşi lucru. Asta nu era bine. Ce era cu Vasile ăsta?)

COSTACHE: I-a luat şi lui Matei, care a împărţit cu soră-sa. *(Deşi Matei era de faţă şi ar fi putut să spună singur. Dar Matei nu zicea nimic, nu-i mai ardea să se răstească la nimeni.)*... Zice că nu s-au făcut bine calculele când era Plotoagă preşedinte.

MOROMETE: Păi, nu s-or fi făcut!

COSTACHE: Nu s-or fi făcut, şi ce, vine el acuma, să le facă el?

MOROMETE: Uite că vine.

GIUGUDEL *(intrând pe poartă):* Nu scapi nici tu. *(Giugudel are un glas de parcă ar fi vrut să spună că a sunat, în sfârşit, ceasul şi pentru Moromete, care până acum a fost mereu ferit de loviturile pe care alţii le-au tot îndurat.)*... Niculae al tău nu mai e la Pălămida, l-au scos de-acolo, şi nu la bine l-au trimis.

MOROMETE: De unde ştii tu?

GIUGUDEL: I-au făcut ăştia pe-aici un raport, că din pricină că n-a îndrumat bine muncă s-a înecat unul, Gheorghe, ginerele lui Trafulică... Că, adică, el l-ar fi înecat pe ăla. Aşa s-au lăudat ei, o fi adevărat sau n-o fi adevărat, că pe baza raportului lor l-au scos pe Niculae, fapt e că l-au scos...

MOROMETE: Mi-ar părea bine dacă ar fi aşa. Nu era locul lui acolo, cot la cot cu toţi neisprăviţii.

MATEI DIMIR: Vorbele astea să nu le mai spui. *(Foarte îngrijorat.)* „... Dacă vă mai prind că vă adunaţi la Moromete şi vorbiţi tot ce vă trece prin cap, cu regret o să iau măsurile necesare şi o să vă închid gura“.

MOROMETE: Cine a spus asta? Vasile?

MATEI DIMIR: Nu. *(Din glasul lui* se *vedea că nu vrea să pună aceluia în spinare chiar şi ce n-a spus.)* Nu. Unul pus de el. Unul care poate s-o şi facă.

MOROMETE: Adică?

(Fruntea lui Matei se încreţi în sus: dezvăluirea pe care o va face va confirma exact ceea ce Moromete ar vrea să nu creadă.)

MATEI DIMIR: Şeful de post!

MOROMETE: Cui, mă Matei?

MATEI DIMIR: Lui Giugudel.

MOROMETE *(izbucnind):* Şi, adică cum să nu mai vorbim ce ne trece prin cap?!! Adică cum, el când vorbeşte, vorbeşte despre ce îi trece prin altă parte a corpului?... Adică cum, el crede că mi-e frică mie de ce-o vrea el să-mi facă? Măcar că şi ăla, Vasile, dacă i-a spus el, el crede că stă mult acolo, dacă nu lasă lumea în pace!?

COSTACHE: Nu ştiu ce crede el. Dar văz ce face!

GIUGUDEL: Degeaba zici tu că îţi pare bine că Niculae nu mai e acolo. În tot cazul, trebuie să recunoşti că atâta timp cât era el acolo mai puteam şi noi să vorbim ce vrem.

MOROMETE: Nu-l înjuraţi voi pe toate drumurile pe Niculae. că ce păzeşte acolo? Ba chiar ziceaţi că în locul meu nici nu l-aţi mai primi în casă.

COSTACHE: N-am zis noi, Nae a zis.

GIUGUDEL: Şi ce... mă-si! O să murim de două ori? *(Şi prin glasul lui bâlbâit răzbătu brusc un adânc dispreţ, care dezvălui tuturor, parcă sub o lumină neaşteptată, că dincolo de firea lui paşnică şi de bâlbâiala lui se ascundea un om care nu s-ar fi lăsat cu nici un chip, chiar cu preţul vieţii, să-i pună cineva piciorul în şale şi să-i rupă spinarea.)*... Să trăiască ei, să-şi aresteze pe urmă mamele şi copiii, după ce s-or aresta între ei şi n-or mai avea pe cine să aresteze.

(Îşi mişcară oasele şi parcă se treziră dintr-o încordare supremă, de care însă nu ştiuseră nici ei. Se uitară unii la alţii cu privirile încărcate de viaţă, parcă ar fi fost oameni tineri. Redeveniseră senini,

îşi răsuciră ţigări şi începură să fumeze, ca şi când declaraţia lui Giugudel i-ar fi eliberat de o povară.)

MATEI DIMIR: Ei, ia spune, Moromete. Spune, mă,
fir-ar să fie ea a dracului de situaţie, că eu credeam că dacă am îmbătrânit o să aibă grijă feciorii de mine şi n-o să fac altceva decât să umblu de colo până colo şi să beau tutun. Nu ne lasă, mă, să trăim, iar ăştia tinerii, te uiţi la ei şi vezi după ochii lor că nu înţeleg nimic. „Bă, zic, pământul, ce faceţi?“ „Ce să facem?“ „Cum ce, vi-l ia, orbilor, voi nu vedeţi?“

MOROMETE: Până la ultima clipă, Matei, până la cea din urmă suflare, trebuie să te zbaţi şi să dai din mâini. Şi cine nu-şi dă seama de asta e şi el un orb. Asta e! Şi mie, în loc să-mi pară bine, nouă, la toţi, să ne pară bine că băieţi ca Niculae al meu sunt acolo şi feresc lumea de rele, atât cât se poate, cât e omeneşte posibil, ne apucăm să-i judecăm că de ce n-au făcut şi n-au dres. Parc-ar fi ei vinovaţi şi ar fi adus ei vântul care trece, uite-aşa, dintr-o parte a lumii spre alta, care îşi vedea de treburile ei cum îşi vede omul de-ale lui pe cer senin. Eu am stat cu el de vorbă. El are credinţa asta, că lumea, aşa cum era ea când a deschis ochii pe pământ, nu e bună, şi trebuie schimbată. El n-a văzut, săracul, că lumea asta am fost eu, eu l-am oprit să mai meargă la şcoală, mi-a luat Dumnezeu minţile, am crezut că o să-mi aduc băieţii îndărăt şi am strâns bani, n-am mai putut să-l ţin. N-am reuşit, cu toate că m-am străduit... E adevărat, Giugudel, de unde ştii ce spuseşi tu de Niculae?

GIUGUDEL: E adevărat, absolut. L-au scos de-acolo.

MOROMETE: Ei, uite, să mai vie vreun prost

care se crede mai deştept decât alţii, care nu mai poate de bine şi vrea ca toată lumea să-i aducă lui toate avantajele la nas, şi să zică: „Ho, păi Niculae ăsta al lui Moromete, cum putea el să admită să se întâmple pe arie ce s-a întâmplat?“ Poftim, acuma nu mai e, de ce nu se duce el în locul lui, să îndrepte lucrurile? E lesne să stai la tine acasă şi să pretinzi altora să facă şi să dreagă. Şi tu, ce să faci? Măcar dacă ai fi o minte cinstită şi ai recunoaşte că nu te pricepi la politică, sau ai altă credinţă. Şi că, prin urmare, orice ar fi făcut Niculae ţie nu ţi-ar fi plăcut, fiindcă de fapt toată credinţa lui ţie ţi se pare greşită. Ei, nu mai spune! Şi a ta care e? Dacă o ai, pune-ţi pielea la bătaie pentru ea, nu pretinde doar altora să renunţe la a lor.

MATEI DIMIR: Cine zicea?

MOROMETE: Cine să zică? Bâznae! Mie îmi pare bine, chit că ai dreptate, Matei, ani de zile ne-a mai ferit şi pe noi de una şi de alta. Dar îmi pare rău că băiatul o să sufere. Ţi-nchipui! E tânăr, şi ce-o să facă el de pe margine, cu credinţă în el!

COSTACHE: Şi ce facem noi acum, Moromete? Aşa e, Niculae o să-şi găsească el drumul pierdut, dar noi ce facem? Stăm aşa, să ne ia bucatele din pod? Ce-ar fi să mergem toţi la Vasile ăsta şi să vorbim cu el?

MOROMETE: Bucatele, n-ar fi nimic. Îţi ia o parte, două părţi îţi mai rămân. Pe mine, chestia asta cu cotele mă lasă absolut rece, chit că alţii umblă cu gura căscată prin pieţele Bucureştiului şi-ar vrea, cu un sac de zarzavat, să cumpere un aparat de radio. Mie mult mai rea mi se pare ideea că Vasile nu din capul lui i-a spus şefului de post să ne amenințe. De-aia eu zic că nici nu trebuie vorbit

cu Vasile.

MATEI DIMIR: Dar cu cine?

(Moromete trase adânc din ţigară, se posomorî şi începu să-i contemple fumul albastru care ieşea din ea pe la ambele capete.)

MOROMETE: Vasile, e greu să stai de vorbă cu el, el ştie una şi bună, că trebuie să se aleagă praful de tot ce-a însemnat cât de cât ceva în satu' ăsta, şi aşa o să şi facă, să ţineţi minte de la mine.

COSTACHE: Cu cine, atunci, Moromete, să vorbim?

MOROMETE: De pildă, cu lsosică!

COSTACHE: Crezi tu că ăsta a făcut cuiva, vreodată, un bine?

MOROMETE: A făcut, prin faptul că n-a făcut rău! E o chestiune aici: de ce l-a ajutat el pe Vasile ăsta să ajungă el preşedinte, şi nu l-a apărat pe Plotoagă, care faţă de Vasile era un om de înţeles, cu toate că mai striga şi el, hă, bă! Eu l-aş întreba!

COSTACHE: Vreai tu să vorbeşti cu el!? Vorbeşte, Moromete: îndărăt ce mi-au luat n-or să-mi mai dea ei, dar să nu vie să-mi mai ia!

MOROMETE: Asta e, şi-o să mai mă gândesc eu ce trebuie făcut, n-o să mă doară gura să vorbesc şi cu Vasile ăsta. Da, dar eu mă tem de altceva!

(Şi se ridică de pe pridvor, acuma pe deplin senin şi cu expresia aceea de tinereţe revenindu-i pe deplin în privire. Avea în luminile ochilor luciri care erau parcă reflexe îndepărtate ale unor teritorii care nu se vedeau. Începu să coboare scările pridvorului şi o luă încet spre grădină, lăsându-şi, fără să le spună cât lipseşte, musafirii singuri. Rămase la distanţă şi începu să se uite stăruitor peste drum.)

MATEI DIMIR: Hai, bă Moromete, vino încoace şi spune-ne!

(Moromete se smulse parcă cu greu din contemplarea a ceea ce văzuse el că se întâmplă pe drum şi se întoarse.)

MOROMETE: Mă, urât tată a mai avut şi băiatu' ăsta al lui Stancu Tumbii. *(Pe deplin detaşat de tot ceea ce vorbise mai înainte.)* Are un ochi care parcă îi cade în gură.

MATEI DIMIR: Şi ce... mă-si ne arde nouă de ochiul lui Stancu Tumbii?!

MOROMETE: Mă tem de altceva. Când lucrurile pornesc de se dau de-a rostogolul la vale, ele nu se liniştesc până nu ajung jos şi n-au unde se mai rostogoli. Ce putem noi împiedica? Lumea asta se ţine ea pe picioarele ei, sau primului nebun care îi vine în minte s-o dea peste cap, o dă?! Asta e întrebarea.

MATEI DIMIR: Hai, bă Moromete, vorbeşte cu ei, măcar vezi ce zic, nu da îndărăt, că am vorbi noi, dar tu ştii mai bine, de la Niculae, cum să-i iai.

GIUGUDEL: Aşa e.

(Moromete, cu fruntea plecată, tăcea şi fuma; nu dădea nici un semn că le auzea îndemnurile. Porni grăbit spre poartă.)

COSTACHE: Hai, bă, să plecăm, că se face noapte.

(Începură toţi să coboare scările şi o luară repede spre poartă, fără să se mai uite în urmă şi fără să se aştepte unii pe alţii.)

Tabloul 8
Scena 1

Soarele abia trecuse de vârfurile salcâmilor. Era o după-amiază de septembrie, cu lumină multă ca şi în plină vară, dar cu căldură mai puţină. Responsabilul morii, Isosică, stătea într-o baracă, lângă moara care măcina. Pe baracă de scânduri scria cu păcură BIROU. În ea intră Moromete. Individul încerca să pună ordine într-o vraişte de hârtii. Se uită lung la Moromete, fără să-l ajute să înceapă vorba.

MOROMETE: Şi mâine-poimâine, când Vasile o să te dea şi pe tine la o parte şi n-o să mai fii nimic, ce-o să te faci, Isosică? Acum eşti aici, ai o leafă şi eşti şi secretar de partid. Dar pe urmă? *(Nici nu se uita la el, îşi încreţise fruntea şi scruta îngrijorat podeaua, ca şi când Isosică ar fi fost fiul său cel mare, a cărui soartă nu înceta să-l îndurereze. Contemplă acest viitor nesigur şi plin de ameninţări, la care se referise, îşi duse mâna la flanelă, învăluindu-se parcă în tăcere, şi începu să-şi răsucească şi el o ţigară. Isosică nu-l pândise, dar îi dădu, când ţigara fu gata, peste masă, să aprindă.)*

ISOSICĂ: Ce s-a întâmplat, nea Ilie? *(Isosică era la fel de îngrijorat, parcă, de soarta omului care venise la el, ca şi când ar fi fost taică-său.)*

MOROMETE *(aparte):* Şi când te gândeşti că ăsta o fi făcut raportul că Niculae l-ar fi înecat pe nenorocitul ăla de Gheorghe... Dacă l-aş întreba, ar beli ochii la mine că nu e adevărat, şi mi-ar spune pe altul... *(Tare.)* Şi-atunci, poţi să-mi spui de ce te-ai speriat tu şi te-ai dus acasă la

Vasile, să-l ajuţi să ajungă preşedinte? Cum ai putut să faci o astfel de prostie, care o să te coste cât o să ne coste şi pe noi, adică ceea ce ştii şi singur, ce ameninţări ne trimite Vasile, dacă nu şi mai mult, dat fiind că tu eşti om tânăr şi ai alte ambiţii?

ISOSICĂ: Cum să nu.

MOROMETE: Ei, de ce? Sunt curios.

ISOSICĂ: S-au încârligat două lucruri, nea Ilie. *(Şi se apucă şi trase cu atâta precauţie şi atât de îndelung din ţigară, încât după ce o luă de la buze şi începu pe îndelete să povestească, minute în şir el vorbi cu fum în gură, care parcă nu se mai termina.)* Primul lucru... *(Tăcu. Se întreba, poate, dacă să spună sau nu ceea ce se aştepta de la el. Se hotărî: trebuia spus, din moment ce toată lumea putea gândi că ar fi făcut, prin urmare, o prostie, aşa cum o dovedea venirea aici, la el, a acestui om atât de respectat.)* Pe Vasile ăsta, eu l-am împiedicat cât am putut să nu iasă din curtea lui, dar el s-a dat la fund ca raţa, şi când a scos capul deasupra, a ieşit departe. Nu-ţi spun ce cred eu, îţi spun ce e. Aş fi luptat cu Vasile dacă ar fi fost numai atât. Dar mult n-aş fi luptat, fiindcă nu l-aş mai fi putut împiedica, şi aici se încârliga prima situaţie cu a doua.

MOROMETE: Care ar fi prima?

ISOSICĂ: Nu ţi-a spus-o Niculae?

MOROMETE: Nicidecum.

ISOSTCĂ: Niculae e vinovat de ridicarea lui Vasile.

MOROMETE: Ei, nu mai spune!

ISOSICĂ: Da. Niculae l-a sprijinit pe Vasile contra noastră.

MOROMETE: Tot aia e.

ISOSICĂ: Nu e tot ăia. Fiindcă ne-am fi împăcat

noi cu Vasile, da' fără să-l împingem atât de sus.

MOROMETE: Crezi că v-aţi fi împăcat?

ISOSICĂ. Dacă i-aş fi dat pe Dan şi pe tat-său pe mână, ar fi fost suficient, şi cu asta s-ar fi terminat totul.

MOROMETE: Te contrazici.

ISOSICĂ: Stai să vezi. Sigur că problema rămânea în picioare, dar, aşa stând lucrurile, am fi căutat noi un alt Vasile când ne-am fi dat seama ce vrea Raionul şi Plotoagă nu mai e bun, şi nu ne-am fi pomenit noi, vrând-nevrând, cu unul care e pus pe fapte mari. Am fi ştiut cum să-l anihilăm pe Vasile al Moaşii şi cum să împingem în faţă un alt Vasile, care nu i-ar mai fi acoperit pe cei bogaţi, dar nu i-ar fi trecut prin cap să dea în oameni ca dumneata.

MOROMETE: Şi cum l-aţi fi anihilat pe Vasile al Moaşii?

ISOSICĂ: Lăsându-l, de pildă, să facă el aici la noi o gospodărie colectivă: l-am fi susţinut să fie el preşedinte. Nu ne-ar fi durut. Aşa, acuma, o să facă în aşa fel încât o să mă oblige şi pe mine să intru. O să intru cu un pogon. N-am încotro.

MOROMETE: Şi crezi tu, Isosică, că e cel mai mare rău care te aşteaptă pe tine de-aici înainte? *(Zâmbi înveselit parcă de faptul că acela îşi vedea cu atâta blândeţe viitorul.)*

ISOSICĂ: Ce-aş putea să fac?

MOROMETE: Nu te gândeşti?

ISOSICĂ: Nu.

MOROMETE: Mai e lume în sat.

ISOSICĂ: Nu înţeleg.

MOROMETE: Mai e lume în sat care să aleagă alt om mai cu scaun la cap decât pe Vasile ăsta. Singur ai spus că ai fi făcut tu rost de alt Vasile,

dacă nu venea Vasile ăsta! Fă acuma!

(În acest timp, un individ se apropia de baracă şi începu să tragă cu urechea, dar cu aerul că se află acolo din întâmplare.)

ISOSICĂ: Acuma e prea târziu.

MOROMETE: Pentru că te gândeşti la unul mai slab ca Vasile! Gândeşte-le la unul mai tare.

ISOSICĂ *(într-un târziu):* Vrei să spui că dacă nu-mi găsesc un alt om pe care să-l sprijin, şi să-l sprijine şi lumea, şi să-l pun să se opună lui Vasile, şi să fie mai tare ca el, o să am şi eu soarta lui Plotoagă?

MOROMETE: Da' cum?

ISOSICĂ: Vreai să-ţi spun drept? *(Cu un glas stins parcă de o boare de tristeţe.)* Aşa e, aşa trebuie făcut, şi faptul că Vasile n-are de gând să ţină seama de oameni ca dumneata şi recurge la ameninţările care ţi s-au transmis — şi pot să spun că vor fi puse în practică, dacă vă mai adunaţi — mă îndreptăţeşte să nu părăsesc terenul. Al doilea: care să fie omul capabil să-l înfrunte pe Vasile?

MOROMETE *(mirat):* Pe cine are de partea lui?

ISOSICĂ: O să-şi adune destui. Se găsesc! Găseşti orice!

MOROMETE: Domnule, lumea asta, la care el le ia bucatele din pod, e cu el? *(Parcă stupefiat de faptul că Isosică tot nu înţelegea. Se lăsă iar o tăcere.)*

ISOSICĂ: Vreai să spui că există cineva în sat care să facă acelaşi lucru, şi totuşi lumea să fie cu el?! *(Isosică e uluit parcă şi el că ăsta ar putea să fie gândul lui Moromete.)*

MOROMETE: Da' ce credeai că vreau să spun?!

ISOSICĂ: Adică? Fii mai clar. Te gândeşti 1a un

om anume?

MOROMETE: Se înţelege de la sine.

ISOSICĂ: Ei, cine e?

MOROMETE: O să ţi-l spun eu. Nu sunt sigur... Adică, nu că nu sunt sigur. Nu ştiu. N-am mai stat de mult de vorbă cu el. După ce stau cu el de vorbă, o să-ţi spun cine e...

ISOSICĂ: Mă faci curios, pe cuvântul meu! Spune-mi-l şi mie! Asta ar fi chiar prea de tot, să existe un astfel de om şi eu să nu mă fi gândit la el. *(Moromete, drept răspuns, se ridică. În clipa aceea, spionul de-afară se îndepărtă rapid. Celălalt ieşi pe după biroul său şi îl însoţi până ce ieşiră din curtea morii, care era, ca de obicei, plină de căruţe, de vite şi de oameni. Se auzea de departe zgomotul valţurilor, iar de alături cel al motorului, care cânta ca un cuc prin coşul său înalt, asemănător unui fluierici uriaş, de copii, făcut din salcie. Parcă ar fi vrut să spună că iată ce vesel şi plăcut e la moară.)* E membru de partid, omul la care te gândeşti dumneata?

MOROMETE: Nu mai ştiu dacă e, de-aia spusei să vorbesc întâi cu el... Da' nu-ţi terminaşi vorba, cu Vasile. Ce metode zici că vrea să folosească? Nu există decât o singură metodă, ordin general de intrarea tuturor în gospodărie, şi cu asta socoteala ciobanului e achitată!

ISOSICĂ: Asta ar fi prea simplu.

MOROMETE: De ce, prea simplu? *(Privi nedumerit drept în ochii lui Isosică.)* E pământul meu, nu? Plăteşte-mi-l. Dă-mi bani pe cât costă, fiindcă şi eu l-am plătit cu munca mea, şi pe urmă n-ai decât să-l iai şi să treci peste el cu tractoarele. Şi cine nu vrea să-l vândă, să-l muncească în colectiv. Simplu ca bună ziua.

(lsosică se uită la el cu un surâs care îi deschidea în mod ciudat chipul, în general senin, dar care surâdea rar şi trăsăturile nu-i erau învăţate; parcă era alt om, mai tânăr şi mai atrăgător decât se putea ghici.)

ISOSICĂ: E clar. *(Fără cea mai mică umbră de ironie.)* Aşa o să se facă!

(Moromete clătină din cap în faţa evidenţei, aruncă ceea ce îi mai rămăsese din ţigară, scuipă subţire drept peste ea şi plecă. Îndată îşi lăsă fruntea în pământ şi mersul i se încetini. Era mersul lui când se gândea şi când nu mai vedea nimic în jur. lsosică se întoarse în biroul lui. O femeie care, ajutată de un ţăran, încărca saci într-o căruţă, îl strigă, oprindu-se din treabă.)

FICA: Ilie! Ilie! *(Îl strigase numai de două ori şi nu prea tare, apoi tăcuse. Stătea dreaptă şi aştepta ca el să audă cu întârziere că numele lui fusese rostit de cineva, şi nu într-un mod obişnuit, ci aşa cum fac cei care au dreptul, după ce au ţinut la tine o viaţă, să te cheme fără teamă de nimeni... Era sora mai mică a primei lui soţii, una, Fica, femeie încă tânără.)*

MOROMETE: Asta e o treabă pentru tine?

FICA: De ce, Ilie?

(Moromete începu să clatine din cap: nu se făcea.)

MOROMETE: Sunt lucruri care au rostul lor, şi ce rost e ăsta să... Credeam că ai murit şi tu, nu numai bărbatu-tău! Mă, ziceam, aia o fi murit şi ea, de n-a mai dat nici un semn că mai e pe lumea

asta!

FICA: Aha! Şi m-ai îngropat şi pe mine alături de el, şi ţi-ai văzut de treabă. Parcă mai cunoşti tu pe cineva, de când ţi-au fugit feciorii? Las' că nici când veneam pe la voi nu prea te gândeai tu la mine, dar o dată, de Crăciun şi de Paşti, tot ne mai vedeam noi. *(În acest timp, Moromete nu-i aruncase nici o privire. Dar se uita ea la el.)* N-ai îmbătrânit neam, ai ceafa dreaptă. Ştiu că ai trecut de cincizeci, dar nu ştiu cu cât.

MOROMETE: Nu cu mult. De minune: trăieşti mult, veri după veri şi ierni după ierni, şi când te uiţi în urmă, vezi că n-ai decât cincizeci şi ceva de ani. Orice-ai zice, nimeni nu te împiedică să te gândeşti că mai poţi trăi până la optzeci.

FICA: Am auzit că tu şi Catrina vă aveţi că la douăzeci de ani, ea a vrut să te lase, tu ai alergat cu parul în mâna după ea pe după casă... Cică te-ai prefăcut bolnav, aşa e? *(Râse scurt.)*

MOROMETE: Aşa e!

FICA: Ei, ce-ţi pasă! Fi-tu Niculae e bine, Ilinca am auzit că o să se mărite şi ea! Numai Paraschiv, săracul, e bolnav. De ce nu-i dai şi lui nişte bani, să-şi ia doctorii?

MOROMETE: I-am dat, Fico, crezi că am aşteptat să ne întâlnim noi ca să-mi dai tu ideea?

(Muierea însă nu-l urmărise chiar cu toată atenţia, şi s-ar fi zis că nu prea îi păsa ei de soarta lui Paraschiv.)

FICA: Arăţi bine, dar nu eşti vesel! De ce? Crezi că mai ai tinereţea în faţă, să te zbaţi din pricina unuia sau altuia? Care cum şi-a aşternut, aşa să doarmă!

MOROMETE: Crezi că nu mai pot eu de inimă

rea, Fico? Zic şi eu, că mă întrebaşi.

FICA: Asta e norocul tău: ai minte de om tânăr. Altfel ai fi murit de mult, după câte te ştiu eu.

MOROMETE: De ce zici tu asta?

FICA: Aşa! *(Omului care o ajuta.)* Înhamă caii la căruţă şi du-te acasă. Eu vin pe jos. *(Avea* în *ea ceva ocrotitor, această femeie. După dinţii întregi, care i se vedeau când vorbea, nu părea să fi trecut de mult de patruzeci de ani. Iar de departe arăta şi mai puţin, fiindcă statura ei semăna cu a unei fete. Era îmbrăcată toată în negru. Se întoarse către Moromete, luându-şi o traistă din căruţă şi punând-o pe umăr.)* Aşa ai fost tu bun şi nu ţi-ai ridicat, de când te ştiu eu, ochii la o muiere. Ai avut două, pe soră-mea, săraca, pe care ai omorât-o, şi pe Catrina. Care o să te omoare ea pe tine, cu zile, dacă n-o goneşti de-acasă, sau dacă nu fugi tu. Ia să te fi uitat, şi ai fi văzut că n-ar fi îndrăznit să te lase singur şi bolnav în pat şi să-i scapere ochii ăia veninoşi de bucurie că ai să mori. E nebună. Să ştii de la mine, să-ţi aduci aminte!

MOROMETE: Eu zic că n-o să mă lase Dumnezeu să mă canunesc când n-oi mai putea.

FICA: De ce să nu te lase? Parcă Dumnezeu are milă de ăl bun şi îl pedepseşte pe ăl rău?

MOROMETE: Da' cum crezi tu că e?!

FICA: Uneori e şi după păcate, dar alteori nu e! Al meu, După câte bătăi mi-a tras, ar fi trebuit să se canunească şi el niţel când l-a luat Dumnezeu. Nu s-a canunit neam, a murit întâmpinat.

MOROMETE: Era acasă?

FICA: În pat. Venisem de la cimitir şi pusesem cuşniţa cu colaci de grindă. Mi-e foame, zice, şi îl văd că se ridică şi întinde mâna sus să ia cuşniţa. A! a făcut, şi gata! Hai, mergi? *(Şi ieşiră din curtea morii.)*

Scena 2

Un drum de ţară. Moromete avea aerul că merge şi el acasă, cu toate că satul lui era în urmă, nu înainte. Stătea mereu cu fruntea puţin plecată şi nici acum nu întorcea privirea, să se uite măcar o dată la muiere, deşi din spusele lor se înţelegea că n-o mai văzuse de multă vreme... Roşul asfinţitului aurea porumbul înalt de o parte şi de alta a drumului.)

MOROMETE *(într-un târziu. ca pentru sine):* Că s-ar putea ca muierea asta a mea să-mi facă şi să-mi dreagă, admit. Dar că pe soră-ta Rada aş fi omorât-o eu, pe asta de unde ai mai scos-o?

FICA: Astea sunt locurile noastre. *(După o pauză.)* Ai omorât-o după ce l-a făcut pe Achim. Mi-a povestit, pe patul morţii.

MOROMETE: Ţi-a povestit?

FICA: Da, mi-a povestit.

MOROMETE: Hm!

FICA: Mi-a povestit şi altele, nu numai asta!

MOROMETE: Ei, ce vorbeşti?!

FICA: Săraca, n-am să uit pînă oi muri cum s-a întors ea acasă şi a venit la mine să-mi povestească cum ai dat tu peste ea în plină zi pe mirişte, la capătul locului tău din Pământuri. Uite, pe-acolo! *(Arătă cu mâna spre stânga, în depărtare.)* Era un stejar pe-acolo, a îmbătrânit şi s-a uscat. Ştii cum te-a poreclit ea atunci? Nu ţi-am spus nici până acum! *(Moromete nu răspunse şi câtva timp muierea nu tulbură nici ea tăcerea câmpiei. Fica se aşează jos.)*... Mă dor picioarele, Ilie.

(El rămase în picioare privind peste câmp.)

MOROMETE: Hm! În acest ceas al vieţii mele, trebuie să aflu despre mine lucruri pe care n-am avut timp să le aflu atâta amar de vreme! Cincizeci şi ceva de ani nu sunt o glumă, ei, uite că tinereţea ta tot mai e aproape de mintea cuiva, ca şi când ar fi fost ieri.

FICA: Stai, Ilie. Lumea care m-ar auzi şi te cunoaşte nu m-ar crede. *(Mirându-se parcă pentru întâia oară de ciudăţenia faptului.)* Te-a poreclit Mutul. Nu vorbeai, neam! Pe urmă, când v-aţi luat şi te-am cunoscut şi eu, am văzut că aşa erea. Te uitai la mine, te uitai la ea, te uitai la tata, la orice te uitai, nu ziceai nimic. N-aveai darul vorbirii! Da' ce mustaţă frumoasă aveai şi ce subţirel arătai! Nici acuma nu eşti gras, dar ţi s-au adâncit ochii. Era nebună, săraca, după tine, din prima zi am văzut-o că-şi pierde minţile. Nu trebuia să te uiţi la ea! Dacă nu te uitai, ar fi găsit şi ea, acolo, un creştin de la Dumnezeu, şi poate ar fi trăit şi acum!

MOROMETE: De ce să nu mă fi uitat?! *(Cu o voce înăbuşită, şi de astă dată întoarse capul şi privirea lui se încrucişă, plină de nedumerire, cu aceea, sigură, a muierii. Şi-o retrase însă în clipele următoare.)*

FICA: Nu înţeleg nici azi. Tocmai asta e, că nu te-ai uitat la ea. Iar ea ştia şi râdea. „Nu se uită la mine, îmi zicea, dar nu-şi ia ochii de pe mine". Adică vrea să spună că te uiţi la ea fără s-o vezi, n-o vezi că e urâtă şi prăpădită, dar te uiţi tare, n-o slăbeşti din ochi... „Ei, de ce?" — o întrebam. Nici ea nu ştia să spună, dar ştia de ce. Trei copii i-ai făcut, pe urmă, unul după altul, ca un berbec care nu alege oaia frumoasă.

MOROMETE: Cât era ea plină de viaţă în ea, aşa de nepricepuţi şi de seci la minte i-au ieşit copiii.

De unde rezultă că speranţele pe care le pui în copii mai bine să nu le pui deloc, că e mai bine.

FICA: Ţi-e gândul tot la ei. Degeaba zici că nu eşti ăla care nu mai poate de inimă rea. *(Nu era dezamăgire, dar nici compătimire în glasul muierii. Umerii lui Moromete rămaseră nemişcaţi.)*

MOROMETE: Da. Aşa e! Ce poţi să faci? Ni se pare că putem să nu ne gândim. De fapt, e mult mai rău: nu ne gândim, dar suferim. Ni se apleacă umerii fără să ştim de ce. Şi abia din când în când ne dăm seama. *(Tăcerea care se aşternu între ei deveni parcă nemişcare, ca şi când totul s-ar fi oprit, şi gânduri, şi sentimente. Copacii îndepărtaţi se topeau în aburul plin de culori al asfinţitului.)*

FICA: Hai, Ilie, să mâncăm porumb!

MOROMETE *(tresărind):* Hai, să facem şi treaba asta, că pe celelalte le isprăvirăm.

(Muierea făcu un foc şi puse porumb pe el.)

FICA: Ilie, ai bea şi-o gură de ţuică?

MOROMETE: Mă, Fico, păi tu nu ştii?

FICA: Ce!?

MOROMETE *(cu regret):* Mie nu-mi place băutura.

FICA: Ei, zău!?

MOROMETE: Nu-mi place băutura, ca pisicii untura.

FICA: Acuma tu glumeşti, dar pe vremea aia chiar că nu-ţi plăcea. Toţi ne miram. Om, la nunta lui, să nu pună el băutură pe limbă!

MOROMETE: Aşa, un strop, tot am băut eu!

FICA: Atât. Să trăiască ginerele, să trăiască mireasa, să le dea Dumnezeu copii, să trăiască socrii şi să le dea Dumnezeu sănătate! Pe urmă să trăiască nunii mari, fraţii, surorile, verii! Nimic, el

tot cu ceaşca aia în mână stătea. „Da’ bea odată ceaşca aia, s-a înfuriat mama, bărbat eşti tu sau ce eşti?“ Şi atunci ai băut-o şi te-ai strâmbat, ţii minte ce-ai spus? „Ce obicei or mai fi având şi oamenii, să bea porcărie de-asta!“ „Ei, taci, au strigat toţi, a vorbit popa-n biserică. Nu vrei să ne spovedeşti, părinţele?“ Mi-a plăcut de tine, Ilie, de-atunci *(deodată, cu un glas atât de înfiorat încât semăna cu al unei fete îmbătate de dragoste),* uite, îţi spun, aşa de mult, că dacă n-aş fi fost aşa mică în anul ăla când muri soră-mea, nu m-aş fi uitat că eu aş fi fost fată mare, şi tu, cu trei copii, care mi-ar fi fost nepoţi! Ţi-aş fi trimis argint viu, să-ţi ia minţile, şi să te însori cu mine!

(Moromete ascultă parcă la pândă această declaraţie, ca şi cum o aşteptase, şi acum vedea, tăcând, că fusese bine făcută, apoi se mira.)

MOROMETE: Da’ câţi ani aveai tu atunci? *(Şi avu o astfel de intonaţie în glas încât ai fi crezut că muierea nu spunea adevărul. Ea nu răspunse, luă un porumb de pe foc şi-i dădu lui Moromete.)*

FICA *(şoptind, într-un târziu):* Dragostea face pe om mai deştept. Nu zic că din pricina ta n-am ţinut la bărbatu-meu, după ce m-am măritat şi eu şi-am făcut copii. Ţineam la el, avea inimă mare şi nici prost nu erea. Dar când mă gândeam la tine, parcă mi se făcea ziuă în cap. Te vedeam o dată, de două ori pe an şi-mi ajungea, şi cu toate că niciodată nimeni n-a ştiut ce simt eu, bărbatu-meu a ştiut, dar murea să afle cine e. Fiindcă vedea. Şi atunci, ca prostul, cum fac toţi când se îmbată, venea şi mă lua la bătaie, sau invers, ca să poată să mă bată se ducea mai întâi să se îmbete. Mai rău era că până la urmă, când ai început să te schimbi, când ai

început să vorbeşti, mi-am dat seama că te-am ghicit eu bine, ca şi soră-mea, săraca. Tu nu vorbeai, la început, din pricină că erai prea tânăr, dar ochii tăi se uitau şi vedeau lumea. N-aveai glas, dar te gândeai! Şi când ai început să ai, au văzut şi alţii ce văzusem eu, un copil.

MOROMETE: Te apucaşi să-mi spui că eu am omorât-o pe Rădiţa. *(Pe deplin senin şi netulburat.)* Adică, cum? Eu ştiu că a fost ceva cu moartea ei, dar n-am putut să-mi dau seama ce. N-am avut cum, ştiu că n-a suferit de ceva anume. Ţi-nchipui că eu, cu mâna mea, nu i-am făcut nimic. N-o să te apuci să susţii un astfel de lucru.

FICA: Ba i-ai făcut. *(Se scurg între ei minute lungi de linişte.)* l-ai făcut, Ilie. *(Repeta fără reproş şi chiar fără prea mare interes. S-ar fi zis că nu-i stătea prea mult pe inimă nici soarta pe care a avut-o atunci sora ei.)* Nu pot să te învinuiesc, Ilie. Oamenii nu prea ţin la viaţă, o pierd din te miri ce! Soră-mea a murit fiindcă n-a avut răbdare să iasă din lehuzie, cu toate că nu mai erea o fetiţă care să nu ştie ce trebuie şi ce nu trebuie să facă o muiere care naşte, câtă vreme trebuie să se ferească... S-a întors cu spatele la noi, şi zice: „Fico, dă-mi un cui". „Un cui? Ce-ţi trebuie?“ „Îmi trebuie mie!“ În timpu’ ăsta, sângele picura din ea în oală de sub pat... Pe urmă, ai venit tu, cu sanitarul. Ce să priceapă un sanitar! Când am întors-o, nu mai avea viaţă în ea. Sanitarul zice: „Ia uite, are un cui înroşit în mână“. Şi când ne uităm, alături de căpătâi, trei măsele cu şipcile mari însângerate. Şi le scosese singură din gură, cu cuiul.

MOROMETE: A zis şi ea aşa, ca un gând care-i venise. Ca să moară liniştită. De la început i-a fost rău, după ce l-a făcut pe Achim. Era cam nebună soră-ta, de s-a apucat să-ţi ceară un lucru ca ăsta.

FICA: Uite-aşa de mari erau măselele, cu câte trei şipci. Nici una nu erea stricată. S-a mirat şi sanitarul. „N-am mai văzut una ca asta“ — zice. Mai ţi-aduci aminte? Pe urmă, repede, te-ai însurat...

MOROMETE: Ce puteam să fac? Cine să fi avut grijă de cei trei care erau mici? Iar asta, Catrina. Nici ea n-a avut mai multă, şi toată viaţa i-a fost frică de ei, să nu mor eu şi să n-o arunce ei pe drumuri! Că, adică, dacă nu-i trec casa pe numele ei! Mânca-o-ar pământul de casă!

(Între timp muierea puse sticla în traistă şi se ridică.)

FICA: Nu te mai gândi la băiatu' ăla al tău, care şi-a găsit drumul lui. Eu trebuie să plec, Ilie. Să nu mă apuce noaptea pe drum.

Scena 3

Moromete rămase singur. Prin porumbul foşnind se auzi o săritură elastică, fără zgomot, doar fâşâitul fustei tulbură liniştea zilei de vară. În lumină mare a amurgului sângeriu apăru Rădiţa. Din cealaltă parte, ţâşnind ca o pisică, s-o întâmpine, o fată.

FICA *(fetiţă de 12 ani):* Ce e cu tine, unde fuseşi? Flăcăul ăsta te-aşteaptă aici de-aseară, şi tu umbli pe drum fără nici un rost.

(Rădiţa nu zise nimic, dar părea veselă. Îşi luă de pe cap barişul şi începu să-şi pieptene părul negru, lung. Era subţirică şi înaltă şi pulpele picioarelor ei erau mari şi arse de soare.)

FICA: Unde te duci, de te găteşti aşa?

RĂD1ŢA: Trebuie să mă duc. *(Cu un astfel de glas că se făcu deodată linişte. Cântă.)* „Vine moartea prin grădină/
C-un pahar şi c-o lumină“. Fico, dă-mi un cuţit.

FICA: Da' ce-ţi trebuie?

(Rădiţa nu răspunse, o văzură însă cum ascultă, cu privirea mare şi cu urechea întoarsă uşor spre afară. Din depărtare, din naltul cerului, veneau peste porumbişte, abia atingând auzul, strigate rare de gâşte, puse pe călătorie îndelungată. Strigătele lor însă nu erau ţipete, ci semne sigure şi liniştite de recunoaştere, să se audă doar între ele. Să nu li se destrame şirul, să anunţe pe cocorul bătrân şi ştiutor care le conducea că totul e bine în urmă şi să nu se abată din înaintarea lui înceată şi sigură.

Fica, Moromete se uitară în zare. Într-adevăr, se apropiau plutind, alunecând în formă de săgeată cu deschizătura largă, croncănind rar, nu toţi odată, ci în aşa fel încât cântecul lor să fie neîntrerupt. Rădiţa înfipse cuţitul în pământ. Îşi ridică apoi privirea spre cocori, în timp ce cu degetul cel mare al piciorului drept începu să scurme stăruitor ţarina chiar alături de lama cuţitului. Păsările se apropiară, dar când ajunseră în dreptul ei, bătrânul cocor scoase deodată un ţipăt pătrunzător de spaimă şi zborul începu să i se *clatine. În clipele următoare, el se întoarse pe cer şi începu să se învârtească în cerc, împreună cu tot cârdul, deasupra capului fetei. Ea nu-şi luă în acest timp ochii de pe cer, urmărindu-i cu o privire neclintită şi limpede, şi degetul ei nu înceta să scurme pământul alături de cuţit. Scoţând un nou ţipăt, de*

astă dată parcă de jale, bătrânul cocor rupse deodată cercul în care se rotea şi făcu cale întoarsă, împreună cu tot cârdul. Rădiţa îi urmări până nu se mai văzură, apoi smulse cuţitul din pământ şi se întoarse chicotind spre soră-sa.)

RADIŢA: Mă mărit. O să fiu fericită cu mutu' ăsta, cu toate că nu se ştie cât. Ar fi trebuit să-mi cadă jos la picioare cocorul meu, dacă ar fi fost să mor de bătrâneţe. Ei şi? Nu m-a întrebat nimeni dacă vreau să vin pe lumea asta! De ce mi-ar păsa când o să plec?

MOROMETE *(se ridică):* Atunci, să mergem. *(Intrară patru flăcăi, cu pălării cu pene de păun înfipte în pamblică. Unul ţinea în mână un brad cu un măr înfipt în vârf.)* Ăsta e Benogu, a murit în război, şi acum uite-l că a înviat şi a venit să fie cavaler la nunta prietenului său. *(Intră un viorist şi un grup de fete şi flăcăi cu flori şi spice legate în coroniţe. Se apropiară prin porumbul înalt.)* Şi-a cui zici că eşti tu, creştino?

RĂDIŢA: A mamei care m-a făcut, păgânule.

(Focul de coceni ardea cu flăcări a căror culoare se schimba neîncetat, din galbenă se făcea violetă, din violetă, albastră, din albastră bătea în verde, asemeni porumbului pe care cei doi îl jupuiau şi îl puneau alături pe jeratic să se coacă. În jurul lor, flăcăii şi fetele jucau.)

MOROMETE: Mă duci la tine acasă, s-o văd pe mama care te-a făcut?

RADIŢA: Ei, nu zău?! Păi ce-ai să vorbeşti tu cu ea, când de dimineaţă şi până acum abia ai scos şi tu trei cuvinte?... O să râdă mama de tine... Nu că mi-ar fi ruşine cum araţi, o să creadă tocmai pe

dos, că mi-ai sucit capul şi nu-mi dau seama ce fac... Dacă vii, nu mai pleci, siliştene!... A, ce frige porumbu' ăsta... Eu îţi coc ţie aici cotolani, şi tu nici nu te uiţi la ce-ţi dau... N-ai mâncat nimic de când ai venit aici peste mine, ia să te văd cum arăţi când mişti fălcile...

(Flăcăii şi fetele se îndepărtară chiuind.)

MOROMETE: Apropie-te.

(Soarele coborâse dincolo de orizont când rosti el aceste cuvinte. Se ridică luna.)

RĂDIŢA: Mă arde focul.

MOROMETE: Mai e cineva pe câmp?

RĂDIŢA *(cu nelinişte):* Nu, n-a mai rămas nimeni. *(Era ca şi când ar fi fost părăsiţi în pustietatea câmpiei şi n-ar mai fi putut să se întoarcă acasă. El îi întinse mâna. Ea se apropie cu grijă, să nu se încurce în rochia mare de voal şi în beteala care îi atârna strălucind pe spinare, până jos la poale. Moromete o aduse lângă el fără să facă nici o mişcare, apoi îi puse uşor mâna în piept şi o împinse încet, dar fără revenire, pe spate. Se urcă deodată peste ea şi o acoperi şi chipurile li se întâlniră ca într-o apă, unul privind, celălalt răsturnat, susţinându-i privirea, şi recunoscându-se unul în altul, uluiţi. El îi puse mâna pe frunte şi o apăsă ca şi când ar fi vrut să-i vadă mai bine ochii ei strălucitori; se apropie şi mai mult de faţa ei, stăpânit parcă de o ezitare: nu ştia cărui impuls să se supună, celui sălbatic, care îl făcuse să se repeadă asupra ei, sau celui blând, pe care îl trezeau în el ochii ei cerând ocrotire.)* Nu te repezi *(şopti),* lasă-mă

să-mi dau seama. Văd că te uiţi la mine, lasă-mă să mă uit şi eu, să înţeleg cu ce te-am zăpăcit şi eu pe tine, fiindcă nu e numai ce vreai tu acum... Ei, ce este?... Sunt aproape de sufletul tău? Eşti un flăcău singur pe lume?... De ce nu-mi răspunzi? Nu eşti? La ce te gândeşti? La mine? Sunt prima fată cu care te porţi aşa? Prima care ţi-a luat glasul, sau aşa o fi felul tău? *(Ezitarea lui, ascultând-o, crescu, şi atunci o bucurie fără margini înflori pe chipul fetei. Ea îl apucă de gât şi începu să-l sărute. Surprins, el se feri şi scăpă de braţele care i se încolăciseră pe după grumaz, dar ea îşi ridică gâtul cu o vioiciune de animal parcă în luptă cu altul care ar fi vrut s-o omoare, şi îl urmări acum fără nici o teamă de puterea şi ameninţarea lui.)* Te simt, te-am ghicit *(retrăgându-se),* tu nu ştii, sau vrei şi tu să afli, şi de aia te gândeşti... eşti singur, cu toate că ai surori şi alte rude... şi vecini... Eu sunt cu tine, şi noi doi... pe lume... o să facem copiii noştri... M-ai văzut, eşti al meu, te-ai uitat la mine şi m-ai văzut... *(Trupul ei tremura, de parcă ştia ce-o să urmeze. Totuşi, nu. Fiindcă scoase un ţipăt pe care numai spaima de a nu fi auzită o făcu să şi-l înăbuşe, în chiar secunda când îi ieşise din gât. În clipa următoare, o strigă pe maică-sa, „mamă, mamă“, ca şi când ar fi vrut s-o încredinţeze pe cea care o născuse că ea tot fetiţă a rămas, cu toate că strângea în braţe un bărbat care o şi scosese pentru totdeauna, printr-un ţipăt, din rândul fetelor şi o vârâse în cel al muierilor. Apoi cei doi se lungiră pe spate, cu capul în sus, privind luna. În acest timp, din depărtarea în care se topise, cântecul viorilor revenea, o dată cu tot alaiul, clinchetul clopoţeilor de la ciomegele flăcăilor şi chicotele subţiri ale femeilor. Cei patru flăcăi apărură la capătul lanului de grâu, şi cel cu bradul,*

şi jucau pe loc. Se opriră apoi. Aşteptau. Se făcu tăcere. Rădiţa se ridică.) Cum, da' mama nu ştie nimic... Dacă află tata, îmi rupe picioarele... *(Şi chicotea, ca şi când acest lucru ar fi înveselit-o pentru ceva pe care numai ea îl ştia.)* Nu e rău să fii muiere şi să te simţi fată. Păcăleşti pe cineva, face să râzi.

(Fetele veniră şi o luară pe Rădiţa. Moromete rămase singur în mijlocul câmpiei.)

Scena 4

E *noapte. Curtea Ficăi. La fântână, femeia scoate apă.*

MOROMETE *(în şoaptă):* Fico... Ce faci tu?

FICA *(se întoarce speriată):* Ce cauţi aici, Ilie?

MOROMETE: Tu eşti de vină, am vorbit prea mult despre Rădiţa.

FICA: Nu poţi să vorbeşti ce-ai vrea. Şi tu te-ai gândit prea mult la copiii tăi.

MOROMETE: Rădiţa îmi spunea că o să ne facem copiii noştri şi n-o să mai fiu singur pe pământ... *(Într-un târziu, văzând că femeia tăcea.)* Hm!... Ce bine că omul poate să doarmă.

FICA: De ce, ai dormit pe câmp?

MOROMETE: Închipuieşte-ţi tu, să te visezi tânăr... Da' chiar tânăr, ca şi când ai trăi de la început. Cum vine asta?

FICA: Înseamnă că te simţi tânăr şi ai mare chef să uiţi de toate. Numai în vis poţi să uiţi complet...

MOROMETE *(târziu):* Nu numai în vis.

FICA: Nu numai în vis, ce, Ilie?

MOROMETE: Poţi să uiţi de toate. Uite, cu tine uit de toate!

FICA *(şoptit):* Nici nu ştii ce bine îmi pare... *(El se apropie atunci şi în clipa următoare mâinile lor se întâlniră şi se încleştară una în alta... Din tindă crescu, acoperind liniştea, scârţâitul unui greier...)...* Ai să vii de-aici înainte la mine, Ilie?

MOROMETE: Da' cum?

FICA: În fiecare zi?

MOROMETE: În fiecare zi, nu, că nu mai sunt flăcău, dar aşa, la două-trei zile, tot o să vin.

(Femeia înţelese şi rosti cu duioşie.)

FICA: Vino o dată pe săptămâna! Vino, Ilie, că pot să spun şi eu ca Rădiţa în vis: o să trăiesc de-aici înainte numai pentru tine, şi n-o să mai ştiu de nimic, nici de copii şi nici de rude, numai să te fac să uiţi că cineva ţi-a dorit moarte şi te-a lăsat singur acasă, bolnav în pat.

MOROMETE: Crezi că eu m-am pus la mintea ei? Dar ai dreptate, nu mai e cu ea nici o speranţă, nu e în toate firile. Nu poate să-mi ierte că am vrut să-i aduc pe Paraschiv, Nilă şi Achim îndărăt acasă. De ce să nu-i aduc? Nu erau copiii mei?

(Ea nu-l încurajă să se întoarcă cu gândurile spre această istorie.)

FICA *(uitându-se pe cer):* Intră în casă, Ilie, că se face ziuă. Mâncăm ceva, şi pe urmă pleci!

Tabloul 9
Scena 1

Curtea Moromeţilor. Dimineaţă. Catrina deretică prin jurul casei, cu Ilinca. Moromete intră şi închide uşurel poarta de la drum, ca şi când s-ar

fi întors de pe colea, de prin vecini. Catrina, avertizată şi alarmată, venise acasă.

CATRINA: Unde-ai fost? De ce te-ai mai întors? Mai bine ai fi rămas şi ai fi murit acolo, nu era nevoie să te mai întorci, să te mai văd şi eu la faţă. *(Continuă să se uite la el stăruitor: îşi pierduse minţile, şi avea să trăiască cu el acea ruşine a femeilor care îşi văd bărbatul rătăcind taman la bătrâneţe, sau totul avea să se oprească numai la atât? Nu află însă nimic sfredelindu-l cu privirea, şi o expresie de nelinişte şi de ură îi adânci trăsăturile.)*

MOROMETE *(liniştit):* De ce? Cum să nu mă mai fi întors? De dorul tău m-am întors. *(Catrina îşi ia găleţile şi iese pe uliţă.)*... Unde sunt, Ilinco, banii ăia?

ILINCA: Ce faci cu ei?

MOROMETE: Dacă mă mai întrebi o dată ceva în felul ăsta, îţi dau una, fetiţo, după ceafă, de rămâi cu gâtul strâmb şi o să te uiţi pe dedesubt la bărbatu-tău, pe care o să-l iei. Adu banii încoace!

(Ilinca surâse şi se supuse, parcă încântată, simţind gheara de altădată a leului. De ce să se supere? Nu era tatăl ei? Ştia că ţine cel mai mult la ea, şi era adevărat că prea se înmuiase el în ultimii ani. Bine că îşi revenise. O fi adevărat că a dormit la Fica? — gândi ea. Adică chiar o fi dormit cu ea, sau or fi stat şi ei de vorbă? Ilinca intră în casă şi se întoarse cu o legătură mică. I-o dădu.)

ILINCA: Tată, ai grijă de lume. Eu ştiu că Fica ţine la tine, de când eram eu mică şi mă duceam pe la ei. „Ce mai face, Ilinco, tac-tău? Ce mai drege, Ilinco, tac-tău? Unde-a mai fost, Ilinco, tac-tău?“ Dar credeam că i-a trecut. Ca să nu bage lumea de

seamă, nu te duce pe la ea vreo câteva săptămâni. Nu trebuie să vorbească lumea. Stăpâneşte-te, tată!

MOROMETE: Până nu te văd măritată, e un sfat pe care eu nu îndrăznesc să ţi-l dau.

ILINCA: Ce sfat?

MOROMETE: Să te stăpâneşti! Când îmbătrâneşti şi mori, nu-ţi ajută ce zice lumea.

ILINCA: Aşa e, dar dacă se poate şi fără să rânjească lumea, de ce să nu ţii seamă?

MOROMETE *(scurt):* Proştii rânjesc orice-ai face! Pe maică-ta ai ţinut-o de rău când a fugit de-acasă? N-ai grijă, nu-mi trebuiesc banii să mă duc să chefuiesc. Am treabă, şi de dus mă duc unde vreau eu, când am eu chef, orice-ar zice lumea. Care lume? *(Cu un glas, ca şi când lumea ar fi pierit.)* Care lume, Ilinco? Cârstache a' lui Dumitrache? Ion al lui Miai? Cocoşilă? Udubeaşcă?

ILINCA: Ăştia care vin pe la tine şi îţi place să vorbeşti cu ei, Giugudel, Nae Cismaru, Costache al Joachii, Matei Dimir! Şi alţii, care stau cu ochii pe tine.

(Moromete nu mai zise nimic, începu să-şi văcsuiască bocancii şi să-şi perie pantalonii. Se bărbieri. Îşi schimbă cămaşa şi flanela. Pe urmă ieşi.)

Scena 2

Lângă gară, pe dreapta, cum veneai dinspre Balaci, mai trăia această veche cârciumă, care nu făcea încă parte din trustul alimentaţiei publice locale. Era plină de ţărani sau mici funcţionari, cu treburi pe la gară, ca Ţugurlan, sau pe la oborul de vite.

SOLDATUL *(intrând):* Nea Stane, te caută cineva la siloz.

ŢUGURLAN: Adu-l aici!

SOLDATUL: Dumnealui e.

(Moromete s-a apropiat de masă. Vederea lui Moromete îl înveseli pe Ţugurlan. Avea aerul celui care tresare în adâncul fiinţei sale, dându-şi seama că, în trecerea egală a zilelor, se întâmpla din când în când şi câte un astfel de eveniment, să dea adică peste tine un om cu care vei ieşi în mod sigur din această scurgere cenuşie a timpului şi te vei ridica deasupra lui.)

ŢUGURLAN *(soldatului):* Du-te, mă, la siloz.

MOROMETE *(în loc de bună ziua):* Câţi ani sunt, mă Ţugurlane, de când n-am mai stat de vorbă noi doi?!

ŢUGURLAN: Păi, câţi să fie, vreo cinşpe... (La *fel de uimit că aceşti cincispreze ani erau pe-acolo pe-aproape prin preajma lor. Şi nici nu băgaseră de seamă când trecuseră.*
N-aveau decât să facă ei doi un gest, aşa, cu mâna — adică, duceţi-vă, voi, anilor, încolo de-aici — şi viaţa să se dea, foarte simplu, cu cincisprezece veri îndărăt... Un lăutar cânta cântece folclorice fără noimă. Moromete asculta cu o expresie de extremă încântare pe chip, şi aproape că uitase de Ţugurlan. cu care se aşezase la o masă să bea un pahar.)

LĂUTARUL: „Ţiganul lucra la MAT/Şi venea acasă beat. /Dă-mi, boierule, nevasta/Că mi s-a prăpădit casa. /De-o vorbi pe ţigăneşte/Să ţi-o iai cum se găseşte, /De-o vorbi pe româneşte/Îţi tai capul ca la peşte“.

MOROMETE: Cum vine asta, mă Stane? Ce, la noi mai sunt boieri care să-ţi taie capul ca la peşte? Ori ţiganul nu lucra la MAT, ori ăla care îi luase nevastă nu era boier.

ŢUGURLAN *(scuzându-l parcă pe lăutar):* Sunt cântece vechi, le-au aranjat şi ei pentru acuma, dar se vede că nu le-au aranjat bine.

MOROMETE: Păi tot ce e vechi se aranjează în felul ăsta, ca şi când ar fi nou. Pe noi nu ne aranjează tot aşa? Cum, Ţugurlane *(lovi el deodată cu mâna în aer, ca şi când ar fi dat brusc frâu liber întregii lui gândiri),* să nu mai pot eu să vorbesc ce vreau? *(Ţugurlan nu se arătă deloc surprins. Privirea însă îi sticlea ascultându-l.)* Poţi să concepi una ca asta?! Adică, eu să tac şi tu să vorbeşti, rolul meu rezumându-se doar să te ascult pe tine?

(Ţugurlan se gândea: dincolo de cuvintele sale, omul ăsta, care nu mai avea patruzeci de ani, trăia parcă într-o veşnică nedumerire, care nu era prefăcută, ci adevărată. Trebuia să-i răspunzi.)

ŢUGURLAN *(după ce îl lăsă pe Moromete să aştepte câteva clipe):* Poţi să gândeşti. Nimeni nu te împiedică. Ia model de la mine.

MOROMETE: De unde ştii?

ŢUGURLAN: De unde să ştiu, ce?

MOROMETE: Că nimeni nu te împiedică.

ŢUGURLAN: Ţi-am spus: eu. Pe mine nimeni nu mă împiedică.

MOROMETE: Şi crezi tu că, dacă îl laşi tu să nu te lase să vorbeşti, pe urmă nu le împiedică să şi gândeşti?

ŢUGURLAN: Aş vrea să ştiu cum.

(Moromete rămase câtva timp pe gânduri, apoi deveni parcă visător.)

MOROMETE *(cu duioşie):* Găsesc ei cum. Nu mi-a spus mie Niculae?! Te întreabă: ce părere ai despre tovarăşul Stalin? *(Pronunţă acest nume cum ar fi zis „Călin".)*

ŢUGURLAN: Ei, şi? Spui şi tu ce-ţi cere, că e aşa şi pe dincolo, şi ai terminat. Ce-ţi pasă ţie de ce spui despre Stalin?!

MOROMETE: Îmi pasă, fiindcă iţi cere pe urmă să declari că fi-tu e duşman al poporului şi că n-ai nici în clin nici în mânecă cu uneltirile lui duşmănoase.

ŢUGURLAN: Nu declari!

MOROMETE: Ei. Şi tot acolo ai ajuns.

ŢUGURLAN: Adică, unde?

MOROMETE: La puşcărie!

ŢUGURLAN: Intri la puşcărie. *(Brusc îndârjit, şi glasul lui sună ca o sumbră ameninţare.)*

MOROMETE: Şi dacă mori acolo?

ŢUGURLAN *(la fel):* Ei, şi? Oriunde-ai fi, de-un mormânt tot ai parte. Măcar tu n-ai ce pierde, în timp ce pe ăla care te-a băgat acolo îl apucă groaza la gândul că trebuie să moară ca şi tine şi că nimic din ce e el nu mai înseamnă nimic.

MOROMETE: Aşa, dacă o luăm, la ce mai trăim, dacă tot o să murim! Ba eu vreau să trăiesc, şi să trăiesc cum vreau eu, fără bineînţeles să mă pun fără nici un rost contra a ceea ce la lume nu-i pasă. Tineretu' ăsta! Treaba lor! Dar mie să nu-mi trimeată domnul Vasile al Moaşii ameninţări prin şeful de post că nu mai am voie să stau de vorbă cu cine vreau eu. Să le trimeată ameninţările astea muierii ăleia a lui, Florica lui Ciupăgeanu, la care se uită în gura ei ca un nerod şi nu-şi dă seama că

nu se procedează aşa cu oamenii care trăiesc mai demult în satu' ăsta! Am vrut, înainte să vin la tine, să vorbesc cu el, dar mi-aş fi răcit gura de pomană. Cred că nici nu m-ar fi auzit, fiindcă urechea lui nu aude decât ce-i şopteşte răzbunarea: până nu termină cu toţi care au însemnat ceva în satu'ăsta, o să fie surd şi orb. Dar am vorbit cu Isosică, Ţugurlane, tu trebuie să laşi silozul ăsta în pacea lui şi să vii în sat, şi să nu laşi comuna pe mâna lui alde Vasile al Moaşii. De ce stai tu deoparte? Mai eşti în partid?

ŢUGURLAN: Mai sunt. Din partid nu ies, oricear fi!

MOROMETE: Trebuie să-ţi spun că în tine a mai rămas speranţa!

ŢUGURLAN: Şi ce să fac eu, Moromete? *(Semn că acest îndemn, care îi venea acum din afară, îi venise şi lui, şi nu o dată, dinlăuntru, şi că nu trecuse niciodată la întrebarea pe care acest îndemn o conţinea.)* Ce pot să fac? Crezi că eu nu-i urmăresc şi nu văz cum se mănâncă între ei? La ce-ar folosi să le sporesc şi eu numărul cu unu. Chit că, să zicem, un oarecare timp aş reuşi să ajung în fruntea comunei?

MOROMETE: Nu-mi răspunzi ca unul care îşi dă seama ce-i spun eu.

(Se lăsă o tăcere. Cei doi păreau însă acum surzi la cântecul lăutarilor şi la vocile celorlalţi, care se încurcau, se ridicau şi coborau neîncetat.)

ŢUGURLAN: Ai dreptate. N-am înţeles bine. Mai spune o dată.

MOROMETE: Ţugurlane, tu eşti omul care ne cunoşti şi pe noi, şi ştii ce a fost bun şi ce a fost rău în viaţa pe care am dus-o mai înainte, şi îi cunoşti şi

pe ăi săraci, care acum sunt chemaţi să facă ei altă viaţă. Viaţa asta, pe care vor ei s-o facă mai bună, cine îi împiedică? De ce cred ei că noi? Viaţa asta, numai tu poţi s-o faci, fără să treci peste noi cum trec ei cu grapa peste bolovani. Nimeni altul în satul nostru nu e în stare să înţeleagă şi să facă ce spun eu acuma, afară de tine. Tu eşti speranţa! Întoarce-te în sat şi fă tu primul pas! Ai să vezi! O să vie alături de tine o sută. *(Pe chipul lui Ţugurlan începu să apară acea schimbare pe care o dă totdeauna bătaia nedorită sau neaşteptată a inimii, puternică şi înaltă, şi care apare înaintea gândirii sau a înţelegerii.)* La urma urmei, ce aştepţi tu? Să hotărască alţii pentru soarta ta?

ŢUGURLAN *(într-un târziu):* Oricât cred eu că ştiu ce s-a întâmplat în sat, e clar că ceva îmi scapă, de îmi vorbeşti tu aşa. Eu ştiu tot ce s-a întâmplat, dar n-ai vrea să-mi povesteşti tu? Vreau să aud de la tine. Spune-mi pe concret, de ce ai venit la mine.

MOROMETE: A treia zi, adică, ce zic eu a treia, a doua zi după ce a fost numit preşedinte (că în prima a fost ocupat să-şi aresteze neamurile şi să le trimeată la puşcărie), Vasile ăsta, al Moaşii, a pornit prin sat să ia bucatele oamenilor, şi alde Gheorghe al Măriei lui Piţur, ginerele lui Trafulică, s-a speriat şi a luat-o la fugă spre pădure. Dar apa se umflase şi l-au împins în gârlă şi l-au înecat...

ŢUGURLAN: Vasile a făcut chestia asta?

MOROMETE: Da, Vasile personal. Nu era el preşedinte, nu dăduse el ordinele, cum să se procedeze? Şi-atunci? Să te mai miri, când o să auzi că cine ştie ce-are să ne facă, şi mie şi altora.

ŢUGURLAN *(răguşit):* Nu e bine.

MOROMETE: Nu e bine deloc. *(Apăsând pe ultimul cuvânt, vrând să arate că absenţa binelui*

nu e totdeauna totală, dar că în cazul de faţă era.) Întrebarea mea, Ţugurlane, e următoarea: tu cu Isosică poţi să te înţelegi?

ŢUGURLAN: Pot. Dar ăsta te vinde la prima cotitură.

MOROMETE: Numai dacă e la ananghie. Ideea mea e că Vasile o să-l dea jos şi pe Isosică, şi Isosică ştie şi el ce-l aşteaptă, i-am spus şi eu, dar ştia şi el, că nu e prost. Vii, Ţugurlane? *(Ţugurlan nu răspunse, dar turnă, parcă îndârjit, în pahare, pe care apoi le ciocniră şi le goliră, însetaţi.)* Cum o să faci şi cum să procedezi, asta ştii tu mai bine, şi părerea mea e să intri la moară, cantaragiu. Asta poate să-ţi aranjeze Isosică, chiar dacă n-o să fie deloc lesne, fiindcă o are şi el pe cap pe muierea aia a lui, rea, pe Ciulca. Da' trebuie să-ţi facă, îţi garantez. În ce mă priveşte pe mine, o să vă vorbesc pe-amândoi de bine prin toate părţile. Şi o să am dreptate. Fiindcă dacă eu îţi spun ţie o vorbă, ştiu că ne înţelegem. Mai mult îmi dau şi eu seama că nu se poate. Ţugurlane, eu ştiu încotro mergem! Ce vreau eu personal, e să mergem cât mai încet, fiindcă nu sunt, neam, doritor să văd şi cu ochii ce-o fi! Îmi închipui! Noi, care am apucat să trăim pe loturile noastre până la cincizeci de ani, rămânem la asta. Dar eu nu neg că poate să iasă bine pentru voi, care n-aveţi ce pierde, şi pentru ăştia tinerii, care nu ştiu ei bine ce înseamnă să ai pământul tău, la deal, şi căruţa şi vitele, în bătătură... Ştiu un lucru, că pământul trebuie muncit, şi nu cum crede Bâznae, că o să se coacă bucatele pe el singure. Vii, Ţugurlane?

ŢUGURLAN: Vin, Moromete. *(Şi prin chipul lui nebărbierit şi încă tânăr ţâşnea parcă din nou, însufleţindu-l ca odinioară, dogoarea îndrăznelii şi*

a hotărârii.)

Scena 3

Curtea Moromeţilor. Nuntă mare, nunta Ilinchii, cu aviatorul ei, aşa cum dorise şi se împlinea, în casa tatălui. Rumoare generală, fiindcă se mâncase — lungile mese erau pline de farfurii, pahare, sticle, o mare de sticle — şi acum se bea. Mulţi erau în picioare, cu paharele în mână. Lăutarii atacară o sârbă, care se şi formă, şi începură zdupăitul şi chiuiturile. În capul meselor dispuse în formă de U se vedeau Ilinca-mireasă, aviatorul ei, cu beteală la piept, în costum negru, Moromete, Ţugurlan şi Isosică. Acesta fuma învăluit în rotogoale de fum.

ISOSICĂ: Toată chestia, acuma, nu mai e Vasile, vă spun. Chestia cu înecatul ăluia l-a dat gata. El era deja preşedinte când s-a întâmplat. Le-am explicat că Niculae era plecat de mult din sat, înainte de terminarea campaniei.

ŢUGURLAN: Bine, înţeleg eu, o să mă duc la Raion şi o să vorbesc. Dar mai depinde şi de tine, Isosică. Trebuie să vorbeşti şi tu, în numele organizaţiei. Îţi spun, dacă te gândeşti la alt om, eşti liber, mă întorc la siloz şi, vorbă lui Moromete, socoteala ciobanului e achitată.

MOROMETE: Cum să se gândească la alt om!?

ISOSICĂ: Nu mă gândesc la alt om. Mă gândesc ce trebuie să facem ca să reuşim. Ai stat prea multă vreme retras, Ţugurlane. Din ’45. Sunt aproape opt ani de-atunci! Nu te cunoaşte nimeni la Raion.

MOROMETE: O să-l cunoască de-aici înainte. Înainte să fie cineva cunoscut, e necunoscut.

Numai, voi să-l susţineţi.

ISOSICĂ: Asta nici nu mai intră în discuţie.

MOROMETE: Atunci, hai să bem şi noi un pahar, ’ai noroc!

ŢUGURLAN: Noroc!

ISOSICĂ: Noroc!

(Între timp, sârba şi chiuiturile nu încetaseră. O fată venise şi îi şoptise ceva la ureche miresei, care se ridicase şi ieşise de sub şopronul uriaş, special construit, unde se petrecea. Aviatorul, soţul ei, o urmă.)

AVIATORUL: Unde te duci?

ILINCA *(fluturând mâinile — gestul ei):* Ei...

AVIATORUL: Ce „ei“? Ce-aţi pus la cale?

ILINCA: O să vezi. Eu mă duc! *(Vrând să spună că alta nu s-ar duce. Şi dispăru în noapte.)*

CATRINA *(neîmpăcată, Alboaicii):* Nu dau un pogon la nimeni, faceţi ce vreţi!

ALBOAICA: Hai, mamă, uită şi tu de pogoane, dă-le înghiraţilor...

CATRINA: Ba eu nu uit nimic.

ALBOAICA: Mamă, n-ai încotro. Să-ţi spun secretul, cu toate că Ilinca mi-a spus să nu ţi-l spun.

CATRINA: Ce secret?

ALBOAICA: Tata i-a trecut Ilinchii casa şi locul şi două pogoane de pământ. Aşa că...

CATRINA *(năucită):* Eu nu ştiu... Eu nu-i trec nimic! *(Alboaica, poancă,* e *veselă, în veselia generală. Nu-i mai răspunde Catrinei.)*

(Lăutarii atacară un cântec. Pe deasupra meselor, pornind din căpriorii şopronului improvizat, coborau largi spirale de hârtie colorată.

Doi copii, excitaţi de petrecerea generală, alergau pur şi simplu pe mese, fără însă să răstoarne vreo *sticlă sau să spargă vreun pahar. Alături de şopron, focul ardea sub cazane, în care fierbea ciorba de potroace, sub supravegherea a două muieri. Poartă mare a lui Moromete se deschise şi Ilinca intră călare pe un măgar. Doi flăcăi o însoţeau, ţinând animalul de căpăstru. Sârba se stinse.)*

GLASURI: Faceţi loc, faceţi loc.

(Ilinca înainta aplecată pe coama măgarului, simbol, în acea clipă, al sexualităţii încăpăţânate şi eterne. Mireasa se supunea. Intră între mese şi ajunse în faţa părinţilor, a rubedeniilor şi a soţului. Măgarul, semidresat, îşi plecă botul, gata s-o răstoarne pe mireasă, care însă se ţinea bine, nu fără ca tânărul ei corp să fie văzut, cu pulpele voinice încolăcite pe spinarea măgarului, cu chipul îmbujorat, ruşinat de sugestia pe care acceptase s-o facă tuturor, că era mireasă şi că se aşteptau de la ea copii.)

CATRINA *(indignată):* Obicei păgân! *(Ridicându-se, în timp ce măgarul era întors, cu mireasă cu tot, şi dispărea în noapte.)* Nu asta am învăţat-o eu. Nemernică! Bărbatul nu e un măgar!

LĂUTARII *(începând să cânte):* „Cucoana lui boier Bratu/Hai digloi, digloi/M-a chemat să-i repar patul, /Hai digloi, digloi/Dar ce fel de reparat, /Hai digloi, digloi/Că mai rău i l-am stricat, /Hai digloi, digloi!“

(Moromete se ridică în mijlocul acestui cântec şi se auzi finalul când el se şi îndepărta de marea petrecere.)

Scena 4

Curtea Ficăi. Moromete intră în curte, bătu în geam. Fica ieşi.

FICA: Ilie, ai fugit de la nunta fi-tei!

MOROMETE: N-am fugit, Fico, am mers încet.

FICA *(surâzând cu şiretenie):* Atât de încet vii tu la mine, Ilie?

MOROMETE: Da, atât de încet cum se stinge lampa.

FICA: Da, Ilie, dar acum a răsărit soarele.

MOROMETE: Aşa e, Fico! Aşa e, copilo... *(Luându-i chipul în palma sa aspră.)* Aşa face hoţu-ăsta mereu, vrei tu sau nu vrei, el răsare.

(Ea îşi plecă fruntea, apoi deodată îi prinse mâna care o mângâia, şi o ţinu strâns la sân, în timp ce într-adevăr soarele inunda pământurile.)

S F Â R Ş I T

O precizare

Mă grăbesc să precizez un lucru: în paginile pe care le publică azi revista „Teatrul", fiecare replică, fiecare cuvânt al dialogului a fost cântărit şi definitivat de autor; în ceea ce priveşte parantezele — care îl interesau mai puţin —, dacă, în locul uzualelor „indicaţii de mişcare", ori coexistând cu ele, apar aici fragmente de proză, păstrate ca atare, cu fermecătorul lor perfect simplu oltenesc, este pentru că, deşi insista mereu să scurtăm, să păstrăm doar esenţialul, am amânat întruna, ezitând a renunţa la tot ceea ce puteau ele sugera, actorilor şi regiei, în pregătirea spectacolului. „Mai târziu, am să tai mai târziu". Iar acum e prea târziu, ar fi o impietate.

Am discutat cu Marin Preda scenă cu scenă. Citeam cu glas tare, iar el cronometra: îl interesa durata („Să nu plictisim, teatrul nu e roman, iar eu nu ştiu să scriu teatru!"). Dar era „prins", îl interesa, şi apoi, dacă se apucase de o treabă, voia s-o facă pe cât se putea de bine. Asculta cu o modestie desăvârşită, exemplară, orice observaţie, deşi ţinea cu încăpăţânare la fiecare cuvânt, şi elabora cu minuţiozitate.

A intuit necesitatea de a amplifica partea dramatică: astfel, a introdus, ulterior, tabloul de la arie, acceptând o sugestie. Am discutat îndelung tabloul ploii; voia să taie, se temea de faptul că e irealizabil în teatru; la fel, îl preocupa visul lui Moromete. Le găseam antologice şi, din nou, amânam reducerea lungilor paranteze: de unde altundeva s-ar fi putut mai bine hrăni adevărul interpretării, decât din aceste pagini în care trăiesc reacţiile şi stările personajelor?

Marţi 15 mai, după-amiază, am vorbit la telefon.

Mă ruga insistent să urmăresc şi să grăbesc dactilografierea ultimei variante. Repeta: „Nu am timp". Deşi nu ne făcuse s-o simţim: nici o discuţie cu el nu era pe fugă, avea o răbdare şi o putere de concentrare de-a dreptul extraordinare.

Ultima convorbire telefonică am avut-o miercuri. Textul era gata, bătut la maşină. Mi-a propus să ne vedem, să facem lista de personaje şi să mai facem o lectură, pentru ultimele corecturi şi tăieturi. „Am repetiţie" — am spus, ratând, astfel, ultima întâlnire cu Marin Preda. Urma să plece la Focşani, apoi, la întoarcere...

Lista de personaje am făcut-o, deci, singură, în ordinea intrării în scenă. Împărţirea în tablouri şi scene urmează necesitatea firească a schimbării locurilor de joc. Dar, au rămas pentru totdeauna nescrise pasajul cu care avea de gând să îmbogăţească scena nunţii llincăi, alte replici în care simţea nevoia să transcrie sugestia „de stare“ a unor pasaje de proză, ori cele câteva cuvinte răutăcioase pe care voia să le pună în gura Catrinii Alboaicii, fetişcana prin ale cărei obrăznicii transpare ceea ce vorbesc cei din casă despre Catrina lui Moromete, în absenţa ei...

Nu pot încă să admit ceea ce s-a întâmplat, de aceea, probabil, nu ştiu cum să închei aceste rânduri, care se cuvine să fie sobre şi limpezi.

Anca OVANEZ-DOROŞENCO